

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
LITERATŪROS ISTORIJOS IR TEORIJOS KATEDRA

SANDRA LILEIKYTĖ

Studijų programos Lietuvių filologija IV kurso studentė

Ramunės ir rožės motyvai lietuvių poezijoje: lyginamasis aspektas

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovė
prof. dr. Džiuljeta Maskuliūnienė

Šiauliai 2013

TURINYS

I. ĮVADAS.....	3
II. Ramunė ir rožė – meilę įkūnijantys motyvai poezijoje	6
2.1. Ramunė – meilės būrimo „myli-nemyli“ atributas.....	6
2.2. Rožė poezijoje ir jos sąsajos su meilės topika.....	12
2.2.1. Rožė ir antikos tradicija.....	12
2.2.2. Rožė kaip poetinė meilės jausmo išraiška	16
2.3. Ramunės ir rožės stereotipai poezijoje	24
III. Religiniai rožės motyvo kontekstai poezijoje.....	27
IV. Poetinė ramunės tradicija: lietuviškas peizažas.....	34
V. IŠVADOS.....	38
VI. SANTRAUKA	40
VII. SUMMARY	41
VIII. ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	42
IX. ANOTACIJA	48
X. ANNOTATION.....	48
XI. PUBLIKACIJOS BAKALAURO DARBO TEMA	48
XII. PRIEDAI (elektroninė versija CD)	

I. ĮVADAS

Temos naujumas ir aktualumas. Bakalauro darbo tema – „Ramunės ir rožės motyvai lietuvių poezijoje: lyginamasis aspektas“. Temą inspiravo augalų, gėlių motyvų populiarumas lietuvių poezijoje. Antai literatūrologė Vanda Zaborskaitė teigia, kad poezijoje tradiciniai gamtovaizdžio elementai, tokie kaip gėlės, žolės, žydintys medžiai ir krūmai yra vienas iš būdų, atskleidžiančių, ką jaučia ir kaip mąsto žmogus¹. Ramunės bei rožės motyvų galima rasti ir pasaulinėje literatūroje: puikiai žinoma Hans'o Christian'o Andersen'o pasaka „Ramunė“, Johann'o Wolfgang'o Goethe's „Faustas“, kur Margarita buria ramunės žiedu, Gustave'o Flaubert'o romanas „Ponia Bovari“, kur taip pat yra būrimo ramunės žiedu motyvas. Ne mažiau populiarius ir rožės motyvas, žinomas jau nuo antikos – rožę randame antikinėje mitologijoje, Sapfo eilėraščiuose, taip pat William'o Shakespear'o, Rainer'o Maria Rilke's, William'o Blake'o, John'o Keats'o poezijoje ir kitur. Minėtini romanai – alegorinis viduramžių „Rožės romanas“, Umberto Eco „Rožės vardas“. Pastebėta, kad šių gėlių motyvai paplitę ir lietuvių tautosakoje bei poezijoje. Ramunės ir rožės motyvai aptinkami pokario ir meilės dainų rinkiniuose. Akcentuotina, kad darbe kalbama ir apie erškėtį / erškėtrožę – kaip rožės atmainą, nes šie augalai priklauso tai pačiai augalų šeimai: „Rožė, erškėtrožė – priklauso erškėtinių (Rosaceae) šeimai². Tema nauja tuo, kad mokslinėje literatūroje ramunės ir rožės motyvai nėra daug tyrinėti. Minėtina 2006 m. Daugpilio universitete surengta konferencija „Gėlės rusų ir pasaulio literatūroje ir kultūroje“, nagrinėjusi gėlių reikšmę rusų ir pasaulinės literatūros kūriniuose. Iš čia minėtinas straipsnis apie Michailo Bulgakovo romaną „Meistras ir Margarita“, kur aptariama romane pasireiškianti gėlių kalba³. Gėlių motyvai svarbūs ir Sergėjaus Jesenino poezijoje⁴. 2012 metais kovo 17–18 dienomis Vilniaus dailės akademijoje buvo surengta konferencija „Rosa mundi“, skirta rožės fenomeno analizei. „Konferencijos „Rosa mundi“ programą skiriame rožei, kaip reikšmingam bendros pasaulinės kultūros reiškiniui, apimančiam beveik visas žmogaus gyvenimo sritis: pradedant dvasinėmis, metafizinėmis, kultūrinėmis ir baigiant praktinėmis fizinės sveikatos, grožio, kasdieninės harmonijos sferomis, aktualiomis kiekvienam iš mūsų“⁵. Konferencijoje pranešimus skaitė įvairių sričių mokslininkai. Minėtini pranešimai – Daivos Vaitkevičienės „Ugninės rožės lietuvių mitologijoje ir etnomedicinoje“, Donaldo Kajoko „Rožė poezijoje“. Reikia pasakyti, kad literatūrologijos moksle apskritai dažnai tyrinėjami įvairūs motyvai, jų raiška. Pavyzdžiui, atskirai lelijos ir ramunės motyvus yra nagrinėjusi Viktorija Daujotytė monografijoje apie Jurgį Baltrušaitį⁶. Augalijos motyvus Janinos Degutytės

¹ Vanda Zaborskaitė, *Eilėraščių menas*, Vilnius: Tyto alba, 2002, p. 247.

² Jadvyga Balvočiūtė, Stasys Gudavičius, „Rosa“, *Jaunajam gėlininkui*, Kaunas: Šviesa, 1988, p. 129.

³ *Филологические чтения: Цветы в русской и мировой литературе и культуре*, Daugpilis: Saule, 2006, p.51.

⁴ Ibid., p. 41.

⁵ Konferencijos „Rosa mundi“ idėjos ir turinys, žiūrėta [2013-01-09]. Prieiga per internetą:

<<http://www.hortusapertus.lt/2012/02/roziu-konferencija-rosa-mundi/>>.

⁶ Viktorija Daujotytė, *Jurgis Baltrušaitis*, Mintis: Vilnius, 1974, p.303.

poezijoje yra analizavusi Džiuljeta Maskuliūnienė straipsnyje „Semantikos ir poetikos vienovė Janinos Degutytės eilėraščių cikle *Piemenaitė karalaitė*“⁷. Jūratė Sprindytė yra kalbėjusi apie nasturtę⁸. Poetinį erškėčio reiškinių lauką yra nagrinėjusi Vilieta Juškienė⁹. Ramunės ir rožės motyvai pasirinkti ne atsitiktinai, visų pirma, dėl jų svarbumo ir dominavimo poezijoje, o be to ir dėl semantinio skirtingumo, gėlių „nelygybės“, tačiau lyginamoji analizė ne tik išryškina skirtumus, bet ir padės atskleisti bendras poetines sąsajas.

Darbo objektas: lietuvių poezijos ramunės ir rožės motyvai, kurie yra tapę poetiniais įvaizdžiais.

Darbe analizuojami XIX – XXI amžiaus lietuvių poetų eilėraščiai, kuriuose yra ramunės ir rožės motyvų. Tyrimui surinkti 94 eilėraščiai su ramunės motyvu ir 118 eilėraščių su rožės motyvu (įskaitant ir liaudies bei estradines dainas su ramunės ir rožės motyvais). Darbe analizuojami ne visi eilėraščiai, kiti tekstai pateikiami tik kaip kontekstas, visi tyrimui surinkti eilėraščiai pateikiami darbo prieduose (elektroninė versija CD). Prieduose tekstai pateikiami pagal abėcėlę, pirmiausia pateikiami eilėraščiai su ramunės motyvu, tada su rožės motyvu. Darbo priedai parodo platų ramunės ir rožės motyvų lauką lietuvių poezijoje, surinkta medžiaga gali praversti ir kitiems tyrinėtojams. Akcentuotina, kad vertybinis eilėraščių aspektas nėra pats svarbiausias, į jį atsižvelgiama iš dalies, nes darbe svarbu atskleisti kuo platesnį ramunės ir rožės motyvų vaizdą, parodyti šių motyvų paplitimą lietuvių poezijoje. Be to, siekiant atskleisti folklorinę ramunės ir rožės motyvų tradiciją, remiamasi ir lietuvių liaudies dainomis (jos taip pat pateikiamos prieduose). Dainos rinktos iš šių dainynų: „Lietuvių liaudies dainynas XIX, Karinės-istorinės dainos 5: Antrojo pasaulinio karo ir pokario dainos“ (2005), „Lietuvių liaudies dainynas XXI, Karinės-istorinės dainos 6: Partizanų dainos“, „Lietuvių liaudies dainynas X, Meilės dainos 1“ (1995).

Darbo tikslas: atskleisti bei palyginti ramunės ir rožės motyvų semantiką ir poetiką lietuvių poezijoje.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti ir palyginti ramunės ir rožės poetines sąsajas su meilės topika.
2. Išanalizuoti ramunę kaip tipizuoto lietuviško peizažo dalį.
3. Išanalizuoti religinius rožės įvaizdžius.
4. Atskleisti ramunės ir rožės motyvus kaip stereotipus poezijoje.

Tyrimo metodologija: Darbas yra lyginamojo pobūdžio, todėl remiamasi komparatyvistikos metodologija: „Komparatyvistika tiria tarptautinius literatūrinius ryšius, motyvų,

⁷ Džiuljeta Maskuliūnienė, „Semantikos ir poetikos vienovė Janinos Degutytės eilėraščių cikle „Piemenaitė karalaitė“, *Peldų takais: Lietuvių vaikų literatūros tyrinėjimai*, Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2011, p. 159–165.

⁸ Jūratė Sprindytė, „Nasturtė kaip estetiškas ekvivalentas“, *Gimtas žodis*, 2008, nr. 9, p. 7–12.

⁹ Vilieta Juškienė, „Poetinis tekstas: erškėčio įvaizdžio paradigmos“, *Gimtas žodis*, 2007, nr. 5, p. 21–24.

žanrų, formų migraciją bei tipologiją, pasaulinės literatūros kaip raidos proceso dėsningumus¹⁰. Remiantis šiuo teiginiu darbe lyginami du atskiri poetiniai ramunės ir rožės motyvai, jų raida, funkcionavimas poezijoje. Be to, tyrimui svarbi ir interpretacinė-semantinė analizė. Literatūrologės Zaborskaitės teigimu „Vadinamoji interpretacijos mokykla nereikalauja detalaus ir išsamaus visos struktūros aprašymo, o siūlo pasirinkti tuos konkretaus teksto elementus, kurie yra svarbiausi“¹¹. Todėl šiame darbe svarbiausi analizuojami poezijos teksto elementai – ramunės ir rožės motyvai. Darbe remiamasi ir semantine-struktūriniu analize: „Tekstas suvokiamas kaip struktūra, kurio visi lygmenys ir elementai yra susiję, o prasmė atsiranda iš visumos“¹². Virginijos Balsevičiūtės-Šlekienės teigimu, tekste reikia atpažinti pagrindines struktūrines dominantes ir jas interpretuoti¹³. Šiame darbe analizuojamų eilėraščių vienos pagrindinių dominančių – ramunės ir rožės poetiniai įvaizdžiai bei pasikartojančios jų semantinės-struktūrinės reikšmės poezijoje.

Darbo struktūra: Bakalauro darbą sudaro įvadas, trys dalys su poskyriais, išvados, šaltinių ir literatūros sąrašas, priedai. Įvade pristatomas darbo objektas, tikslas, uždaviniai, metodologija. Tiriamojoje dalyje pagal tematiką nagrinėjami ramunės ir rožės motyvai lietuvių poezijoje. Išvadose pateikiami tyrimo rezultatai, lyginamos ramunės ir rožės motyvų poetinės transformacijos lietuvių poezijoje, darbo pabaigoje pateikiama santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, anotacija, publikacijos bakalauro darbo tema, priedai.

¹⁰ Vytautas Kubilius, „Komparatyvistika atvirame pasaulyje“, *Darbai ir dienos*, 8 (17), Kaunas: KDU, 1999, p. 7.

¹¹ Zaborskaitė, min. veik., p. 9.

¹² Virginija Balsevičiūtė-Šlekienė, *Eilėraščių analizė: semantinis-struktūrinis aspektas*, Vilnius: VPU leidykla, 2005, p.5.

¹³ Ibid., p. 5.

II. Ramunė ir rožė – meilę įkūnijantys motyvai poezijoje

2.1. Ramunė – meilės būrimo „myli-nemyli“ atributas

Ramunė yra priemonė atlikti vienam populiariausių meilės būrimų „myli-nemyli“. Pasak etnologės Gražinos Kadžytės, tokie būrimai iš žolynų ir įvairių augalų liaudyje yra žinomi nuo seniausių laikų, kurie net nėra fiksuoti rašytiniuose šaltiniuose¹⁴. Etnologų ir tautosakininkų darbuose apie ramunę užsimenama kalbant apie Rasų–Kupolių–Joninių tradicijas. Pranė Dundulienė mini ramunę kaip vieną iš sudedamųjų kupolės dalių: „Vasaros solsticijos metu renkami žolynai (ramunės, jonažolės ir kt.) pirmine prasme buvo vadinami Kaupolės žolynais, atnešančiais žmonėms sveikatą, laimę, ginančiais nuo visokių blogybių“¹⁵. Panašiai teigia ir Jonas Trinkūnas: „Kupolėmis vadintos ramunės, jonažolės, mėlynai, geltonai žydintys augalai ir kt.“¹⁶. Yra išlikęs ir vienas kitas Joninių šventės burtas, kurio viena iš sudedamųjų dalių yra ramunė: „Į dubenį vandens įdeda ramunę – „merginą“ ir keletą bijūnų – „vaikinų“ su parinktais vardais. Arčiau prie merginos priplaukęs bijūnas bus merginos bernelis“¹⁷. Būrimo aprašymas rodo, kad ramunė simbolizuoja moterį, merginą. Etnologė Kadžytė teigia, kad „Būrimui *myli-nemyli* tinka įvairios gėlės, kurių žiedai turi daug vainiklapių, nes tuomet nenusipėjamas skaičius ir atsakymas. Ramunės labai tam tinka, nes jų labai daug žydi pievose, jos žydi nuo pavasario iki vėlyvo rudens, jų žiedas gražus, iš tolo matomas, vainiklapių tikrai daug...“¹⁸. Tiksliai šios būrimo formulės genezė nėra visiškai aiški, kol kas nėra ir išsamesnio mokslinio veikalo šia tema. Štai etnologas Libertas Klimka daro prielaidą, kad būrimas ramunės žiedu „myli-nemyli“ galėjo į Lietuvą atkelti iš keltų kultūros¹⁹. Todėl galima teigti, kad tai per įvairių kultūrų sandūras plitęs dalykas. „Tas būrimo būdas ypač dažnas buvo viduramžiais. Tada ramunė turėjo reikšmingą vaidmenį. Riteris, kurio mylimoji pareiškėdavo, kad atiduoda jam savo širdį, turėjo teisę savo skyde pavaizduoti ramunės žiedą. Jei mylimoji nenorėdavo pasakyti nei taip, nei ne, tai dovanodavo jam ramunių vainiką, kurios viduramžių gėlių kalba reiškė: aš dar pagalvosiu. Skandinavų šalių sagose ramunė buvo aukojama meilės deivei Frėjai“²⁰. Ramunės tapatinimas su meile gali būti siejamas ir su gėlių kalba: „Gėlių kalba, arba selamas, atsirado Persijoje, ten ji buvo vartojama haremuose. Ši kalba be galo sudėtinga, nes svarbi buvo ne tik pati gėlė, bet ir jos vieta puokštėje. Tam tikru būdu įkomponuota gėlė nupjautais dygliais ir lapais reiškė pranešimą, o sumaišyta su kitomis gėlėmis tą pranešimą

¹⁴ Iš elektroninio pokalbio su Gražina Kadžyte, vykusio 2011-11-04 / 2011-11-08.

¹⁵ Pranė Dundulienė, *Senovės lietuvių mitologija ir religija*, Vilnius: Mokslo, 1990, p. 85–86.

¹⁶ Jonas Trinkūnas, *Lietuvių pasaulėjauta: papročiai, apeigos, ženklai*, Vilnius: Diemedis, 2003, p. 68.

¹⁷ *Kupole rožė: Sekminių – Joninių papročiai ir tautosaka*, parengė Nijolė Marcinkevičienė...[et al], Vilnius: Lietuvos liaudies kultūros centras, 2003, p. 177.

¹⁸ Ibid., Kadžytė, 2011-11-04 / 2011-11-08.

¹⁹ Iš elektroninio pokalbio su Libertu Klimka, vykusio 2011-10-27 / 2011-10-28.

²⁰ Elona Jovydienė, „Kodėl ramunei teko meilės orakulo vaidmuo“, *Šiaulių naujienos* 1997 rugpjūtis, nr. 13.

darė dar aiškesnį. Pagal jų rūšį ir spalvą net galėjai atspėti dienos metą. Per arabų ir andalūzų dvarus ši kalba pateko į Prancūziją. <...> Ramunė: Ar mylite mane“²¹.

Lietuvių tautosakoje ypač didelę grupę sudaro vedybiniai ir meilės burtai. Knygoje „Meilės magija: Lietuvių vedybiniai ir meilės burtai“ (2000) teigiama, kad spėjimai – tai nekaltas žaidimas su likimu. Žmogus dažnai tesiekia sužinoti savo ateitį, o ne ją pakeisti²². „Burtai yra tam tikri tikėjimai ir jais pagrįsti veiksmai, kuriais žmogus savo valiai nori palenkti jį supančią aplinką, gamtinį ir antgamtinį pasaulį priversti tarnauti žmogaus reikalam“²³. Taigi ramunė – viena iš priemonių, skirta meilės likimo sužinojimui. Būrimo, meilės, jausmų tematika varijuojama ir poezijoje.

Dalį tyrimui surinktų eilėraščių sudaro tekstai, kuriuose aktualizuojamas būrimo ramunės motyvas, paminint būrimo formulę „myli-nemyli“ arba įvardijant ramunę kaip būrimų gėlę. Gražinos Tulauskaitės eilėraštyje išvardyti liaudyje paplitę būrimai, iš jų ir būrimas ramunės žiedu: „Aš kadais tikėjau įvairiausiais burtais: / Ramunėlės žiedu, dobilu ir gegužė...“ (Tulauskaitė 1969, 587). Toliau lyrinis subjektas išsako nusivylimą neišsipildžiusiais burtais: „Bet žadėta laimė dar užtruko kur tai, / Ir ta meilė, rodos, viesulu tik praūžė“ (Ibid., 587). Ramunės motyvas mėgstamas ir lietuvių poeto, klasiko Pauliaus Širvio. Viename iš meilės eilėraščių „Baltoji pasaka“ randame tradicinį būrimo motyvą, pirmoje strofoje lyrinis subjektas regi daugybę krintančių, nuskabytų ramunės žiedlapių: „Krito žiedlapiai. / Krito ir snaigės. / Ramunėle, / Kur tu pageltai? / Buvo pasaka! / Buvo ir baigės. / Nešė nunešė pūgos / Baltai... (Širvys 1984, 57–58).

Lyrinis subjektas čia mato ir kreipiasi į pievoje esančią ir ramunės žiedu buriančią merginą, moterį, kuri lyrinio subjekto vadinama būrėja: „Nežinau, / Ką man būrei, būrėja, / Kur linkai / Baltu žiedu gėlės... / Tik iš tolo, / Iš tolo žiūrėjau, / Neišdrįsdamas / Rankom paliest (Ibid., 57–58).

Būrimo motyvu išreiškiama lyrinio subjekto nežinia, tarsi būtų klausinama, sulauks jo meilė atsako ar ne. Cituotame posmelyje išryškėja nedrąsumas, abejojimas, baimė dėl savo jausmų. Eilėraštyje ryški meilės nuotaika, praradimo, nežinomybės motyvas, kuris skamba kaip išpažintis, ilgas, gilus susimąstymas, kurį rodo ir eilėraščio skyryba:

Aš bijojau
Nudegint, užpūsti
Palytėjimu
Lūpų karštų--

²¹ Veronique Lesueur-Chalmet; Dominique Marny, *Meilė: istorija*, iš prancūzų kalbos vertė Stasė Banionytė, Vilnius: Lietuvių rašytojų sąjungos leidykla, 2002, p. 77.

²² *Meilės magija: Lietuvių vedybiniai ir meilės burtai*, sudarytoja Eglė Mirončikienė, Vilnius: Saulužė, 2000, p. 5.

²³ Ibid., p. 5.

O, kaip gaila
Iš sapno pabusti
Ir atrast...
Jau nuskintą kitų...

(Ibid., 57–58)

Analizuojant Širvio poeziją, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad „<...>“ labai svarbi romano poetika: nuolat varijuojamas meilės motyvas, atpažįstama romano leksika, romansinis jausmo forsavimas²⁴. Neatsitiktinai pasirinkta ir gėlė – ramunė, nes dažna tokių eilėraščių poetikos ypatybė – paralelus žmogaus ir gamtos pasaulių gretinimas²⁵. Aldonos Dziskienės eilėraštis „Burtagėlė“ – dar vienas pavyzdys, kur atskleidžiamas tradicinis būrimo motyvas. Jau eilėraščio pavadinimas įvardija pagrindinį objektą – burtagėlę, kuri yra ramunė: „<...> Prabilk, ramune, vėjuku, / Baltais sparneliais pakuždėk. / Sakyk, ar mylima esu. / Ar neįskaudinsiu širdies, / Kai burtai žiedlapį nuplėš?“ (Dziskienė 1998, 8). Vytautas Rudokas savo eilėraštyje aprašo patį būrimo procesą: „Skinu palaukėj ramunes / Ir leidžiu žiedlapius pavėjui. / Namiškiai šaipos iš manęs: / Turbūt kažką įsimylėjai...“ (Rudokas 1979, 54). Lyrinio subjekto akyse iškyla mylimosios vaizdas: „Iš kur jie žino? Iš tiesų / Sapnuoju jos nekaltą sruogą, / Kur tik einu, girdžiu visur / Varpeliais aidintį jos juoką“ (Ibid., 54). Būrimo veiksmus ir jo sukeltus išgyvenimus randame ir Reginos Liubertaitės eilėraštyje „Atsivėrimai. Žydėjimas. Ramunės“. Eilėraščio pradžioje ramunės metaforiškai įvardijamos kaip „baltos pievų mandalos“, toks ramunės palyginimas su mandalos apskritimu netikėtas, originalus, sietinas su Rytų kultūra, kituose eilėraščiuose nesikartojantis. Be to, ramunės vidurys įvardijamas kaip saulės skritulys, taigi – ramunę galima laikyti ir saulės, šviesos, šilumos gėle. Trečioje ir ketvirtoje eilutėse vaizduojamas būrimas ramunės žiedu: „myli–nemyli peša žiedlapius / Pirštai mergaitės“²⁶. Toliau pateikiamas buriančiosios išgyvenimas – nepasitenkinimas ir džiaugsmas, kurie priklauso nuo būrimo atsakymo: „Nemyli, nemyli – meta apskritimą / Be žiedyno ir atsuka vėjui nugarą: nemylėk – nereikia /. Išburia meilės ryšį – akys švelnėja, traukias plyšeliai / Į džiaugsmingą jaudulį, siautulingą šviesa suliepsnoja“ (Ibid.,) Dažniausiai buria jaunas žmogus, mergina, rečiau vaikinai, norėdami sužinoti savo likimą ar jį pakeisti: „Kokie žavūs jaunystės svajonių ir burtų viltingi kerai, / Pasislėpę už baltos, nurašytos žiedyno miglos,“ (Ibid.,). Antroje eilėraščio dalyje išryškėjantis lyrinis subjektas, liepiamąja nuosaka kreipiasi į ramunes, kurios tradiciškai asocijuojasi su šviesa, jaunystės svajomis, trapumu, meile: „Atrakinkit meilę išburtą, įleiskit šviesos ir skaidrumo“ (Ibid.,). Lyrinio subjekto žodžiai yra viso eilėraščio apibendrinimas, susidaro įspūdis, kad lyrinis subjektas kreipiasi į tuos, kurie

²⁴ Donata Mitaitė, Paulius Širvys, *Lietuvių literatūros enciklopedija*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001, p. 490.

²⁵ Ibid., p. 490.

²⁶ Regina Liubertaitė, *Atsivėrimai. Žydėjimas. Ramunės*, [žiūrėta 2013-01-12]. Prieiga per internetą http://www.vydija.lt/kurejai_kuryba/Pranciska_Regina/Pranciska_eiler5.htm.

ieškodami meilės ir buria ramunėmis: „Žydėkit ramunių baltumu mintyse, sieloje erdvėse. / Ligi pat dangaus platumų žiedlapių baltu takeliu / Veskit svajonę trapią, kad nesusmiltų, pleventų / Skaidri, viltinga, šviesi ir palaiminta dieviško gesto“ (Ibid.). Būrimo refleksijos matyti ir Eugenijos Liumaitės eilėraštyje: „Ant grindinio ramunė merdėja – / trapus sužydęs laikinumas, / nemindykit! Kvapi svaja / pabiro ilgesiu, šįkart nebūrusi“ (Liumaitė 1994, 34). Lyrinis subjektas retoriškai klausia, kam skinti gležną ir trapią gėlę, jei numetama ant grindinio, tačiau ramunė – vilties teikėja: „Viena ramunė – delnuose / vilčių mažutė karuselė...“ (Ibid., 34). Įdomus ir netikėtas meninis ramunės palyginimas su karusele. Erdvė, kurioje yra ramunė – grindinys, skirtingai nuo kitų tekstų, kur vyrauja pievos, laukų erdvė, kuria šaltumo, negailestingumo įspūdi.

Esama ir daugiau eilėraščių, kurių pagrindinis objektas – meilės būrimas ramunės žiedu: Petro Sagato „Ramunė“, Irenos Damaševičienės „Ramunės žiedas“, Danos Mitkienės „Partizano mirtis“, Stasio Jakšto „Mergaitė ir ramunė“, Teresės Račienės „Džiaugsmo pasisemti“, Vlado Šveikauskienės „Ramunės“²⁷.

Kitą grupę eilėraščių sudaro tekstai, kur ramunė kaip poetinis įvaizdis siejama su moteriškumu, įkūnija meilės jausmą, sukelia prisiminimus, liūdesį, nostalgiją, netekties, išsiskyrimo skausmą.

Vienas tokių tekstų – Juditos Vaičiūnaitės „Laukinės ramunės“. Eilėraščio kalbančioji – vieniša moteris, reflektuoja savo padėtį – našlė. Pirmoje strofoje iškyla ramunių motyvas, kuris vėliau sužadina eilėraščio kalbančiosios prisiminimus:

Žydi laukinės ramunės,
apdulkusios, baltos ir smulkios,
lyg išsiuvinėtos žolėj,

(Vaičiūnaitė 2007, 782)

Ramunės čia vaizduojamos netikėtai, iškyla priešprieša – apdulkusios, bet ir baltos, dekoratyvus ir su moteriškumu besisiejantis palyginimas – „lyg išsiuvinėtos žolėj“.

Konkretizuota ir ramunių augimo erdvė bei lyrinio vyksmo vieta – miestas, bažnyčios pavėsis, todėl ramunės dvelkia šalčiu, kurį išryškina detalės – bažnyčios šešėlis, vaiduokliškas senamiestis:

čia, prie Šventosios Kotrynos,
bažnyčios šešėly šaltam,
jau vaiduokliškam mūsų senamiesty,

(Ibid., 782)

Toliau iškyla praeities vaizdinys, kalbančiosios išgyvenimas – vyro netektis, belikęs tik prisiminimas:

²⁷ Žiūrėti priedus nr. 59, 9, 47, 27, 54, 72.

čia, kur kadai ant suoliuko sėdėjom,
kur svaigiai rūkei, –
smilksta mėlynas dūmas benamis,
žydi laukinės ramunės,
glaudžiuosi tų bokštų paunksny
dabar jau tik tavo našlė.

(Ibid., 782)

Laukinės ramunės simbolizuoja vienišumą, atskirtumą, liūdesio ir vieatvės semantiką taip pat išryškina mėlynas dūmas, bokštų paunksnis. Eilėraštyje ryški laiko slinktis: meilė prasidėjo kai žydėjo ramunės, moteris neteko vyro, tačiau ramunės tebežydi, sukelia eilėraščio kalbančiajai nostalgiską ir liūdną prisiminimą.

Ramunės motyvas ypač paplitęs yra Jono Plankio-Snaigės poezijoje. „Ramunės ir edelveisai“ (2010) – taip pavadinta visa poeto eilėraščių rinktinė. Gėlių ir augalų motyvų gausa Plankio-Snaigės eilėraščiuose siejama su neoromantizmo tradicija: „Jono Plankio-Snaigės eilėraščiuose juntama visa neoromantinė tradicija. Dekoratyviai puošnus jų lyrikos pasaulėvaizdis: žydinčios vyšnios, „lauko vosilkos“, vystantys astrai, ypač autoriaus pamėgtos rožės...Kalnai ir jūra, ežeras, lelijos, laivelis, jis ir ji...Pravirkusios, nuvytusios ar nuliūdusios gėlės...“²⁸. Į šio tyrimo akiratį patenka eilėraštis „Slaptingasis karaliūnas“. Pirmoji eilėraščio strofa kelia asociacijas su pasaka „Miegančioji gražuolė“: „Ateis šią naktį Karaliūnas, / Tylus kaip sapnas be aidų, / Pažadint miegančios ramunės, / Balčiausios tarp visų žiedų“ (Plankis-Snaigė 2010, 52). Ramunė šiame eilėraštyje yra merginos metafora, ramunė – tai užburta mergaitė, kuri naktį atgauna savo žmogišką pavidalą: „Švelniai palies jo švelnūs pirštai – / Ir ji – mergaitė atsibus“ (Ibid., 52). Eilėraštyje vyrauja pasakos, stebuklų pasaulio topika: „Atplauks žvaigždžių slaptingi rūmai / Su aukso sodais iš dangaus, / Pilni linksmybės ir gražumo – / Pilni pavasario saldaus“ (Ibid., 52). Meilės jausmas stebuklinguose rūmuose stiprus, gaivalingas, nepaisantis jokių sunkumų nei kliūčių: „Po kojom gali žemė degti, / Ji gali grimzti į gelmes – / Jie džiaugsis meilėj visą naktį – / Išgers putojančias taures“ (Ibid., 52). Išaušus rytui pasaka baigiasi, gražuolė mergaitė vėl pavirsta ramune: „Tik rytą rūmai tie pražūna / Su žemės ir dangaus sapnu. / Ji lieka vėl balta ramunė, / Balčiausia tarp visų žiedų“ (Ibid., 52). Ramunės motyvas šiame eilėraštyje siejamas su moteriškumu, dar akcentuotina ir tautosakinė tradicija – merginos ir gėlės paralelė. Tokių eilėraščių, kur ramunė siejama su meile, moteriškumu Plankio-Snaigės rinktinėje yra ir daugiau. Minėtinas eilėraštis „Nemuno ramunei“, kur skleidžiasi nenurimstanti jaunystės dvasia, augalų metaforomis – ramunės ir čiobrelis, išreiškiamas meilės jausmas. Eilėraščio pradžioje lyrinio subjekto – jauno žmogaus nerimastingas išgyvenimas: „Čiulba

²⁸ Juozas Nekrošius, Kunigas, poetas, tremtinys, Jonas Plankis-Snaigė, *Ramunės ir edelveisai*, Vilnius: Alkos leidykla, p. 148–149.

paukščiai, nesiliauna – / Ką jie veiktų be dainų? / Meilės Dieve, žmogų jauną / Nuramint sunku, sunku“ (Plankis-Snaigė 30). Lyrinis subjektas kreipiasi į ramunę: „Ko baltoji ramunėle, / Neparodai man akių?“ (Ibid., 30). Ramunė šiame eilėraštyje iškyla kaip jaunystės simbolis: „Ar ir tu bijai išvysti / Žiaurią dalią nedalios? / Ar ir tau šviesi jaunystė / Nenurimsta niekados?“ (Ibid., 30). Jaunas žmogus sutrikęs, nerandantis sau vietos gyvenime, ryški augalo ir žmogaus gyvenimo paralelė: „Bet žiūrėk – šalia čiobrelis / Verkia vienas ilgesy. / Gal ir jis toks pat bedalis / Kaip ir aš, ir tu esi?“ (Ibid., 30). Čia išryškėja jau minėta (analizuojant Širvio eilėraščių) romano tradicija: sentimentalus, verksmingas jausmų reiškimas, neretai perteikiamas ir pasitelkiant augalų, gėlių motyvus.

Poetė Bronė Buivydaitė ramunę, kaip ir Jonas Plankis-Snaigė sieja su karališkumo, stebuklų topika. Eilėraštyje „Ramunės“ kuriamas moteriškas, karalaitiškas ramunės portretas, personifikacija: „Tie karališki vainikai / Ant galvelių, / Tie žalių šilkų kasnykai / Ligi kelių“ (Buivydaitė 1972, 33). Išaukštinamas ramunės grožis – žiedlapiai tai karūnos, lapai – šilkų kasnykai. Iš to galima daryti išvadą, kad ramunė poezijoje iškyla ne tik kaip paprasta gėlė, bet gali būti susiejama su stebuklais, iškilti kaip princesės metafora. Su pasakos pasauliu ramunę sieja ir poetė Auksė Vasaitytė eilėraštyje „Sunku būti pasaka“²⁹. Tokių eilėraščių, kur varijuojama moteriškumo tematika yra ir daugiau: Martyno Vainilaičio, Jono Girdzijausko, Balio Rukšos tekstai³⁰.

Vytauto Kazielos eilėraštyje [toks mėlynas vakaro uostas] – ramunės siejamos su atsisveikinimu, nostalgija: „Išlydi, / Pamiršta, / Nutolsta... / Linguoja ramunių žiedai“ (Kaziela 1990, 15). Netikėta poetinė ramunių ervė – uostas (taip pat išsiskyrimų, atsisveikinimų vieta), pakrantė: „Toks mėlynas vakaro uostas“, „Apanka pakrantėj langai“ (Ibid., 15). Ramunės kuria ramybės, melancholijos įspūdį – tylus lingavimas: „Linguoja, / Be vėjo, / Linguoja / Baltieji ramunių žiedai“ (Ibid., 15). Jūros pakrantėje žydinčios ramunės – tarsi moterys, išlydinčios savo vyrus į jūrų keliones. Akcentuojama balta ramunių spalva, kaip priešprieša tamsiam vakarui.

Iš keleto analizės pavyzdžių galima daryti prielaidą, kad dažniausiai poezijoje ramunė siejama su liaudine būrimo „myli-nemyli“ tradicija. Poezijoje aktualizuojamas būrimas pasakant būrimo formulę ir minint ramunę, arba įvardijant ramunę kaip būrimo gėlę, ar būrėją. Kai kuriuose eilėraščiuose aprašomas ir pats būrimo veiksmas, bei jo sukeliama jausmai buriančiajam (Širvio, Liubertaitės, Liumaitės tekstai). Būdingiausia ramunės motyvo savybė – moteriškumas, neretai poezijoje ramunė – moters, merginos personifikacija, grožio įkūnytoja, tapatinama su princese. Tokia ramunės ir mergaitės paralelė gali būti laikoma tautosakinės tradicijos tąsa.

²⁹ Žiūrėti priedą nr. 81.

³⁰ Žiūrėti priedus nr. 80, 21, 57.

2.2. Rožė poezijoje ir jos sąsajos su meilės topika

Rožė – vienas populiariausių augalų žmonijos istorijoje. Rožės motyvas figūruoja kultūroje, mene, literatūroje. Rožė turi daugybę įvairių prasmų, kurios buvo priskirtos vienos ar kitos epochos metu. Anksčiau minėtos konferencijos „Rosa mundi“ tikslas ir buvo atskleisti visapusišką rožės reikšmę. „Rožė gali ženklinti angeliškąjį tobulumą ir žemiškąją aistrą, laikinumą ir amžinybę, gyvenimą ir mirtį, meilę ir neapykantą, vaisingumą ir nekaltybę“³¹. Apie rožės kaip simbolio daugiaprasmiškumą yra kalbėjęs ir italų semiotikas Umberto Eco: „<...> Rožė yra simbolinė figūra su tokia galybe reikšmių, kad galiausiai neturi nė vienos iš jų: mistinė rožė, visos rožės vysta, dviejų rožių karas, rožė – tai rožė, rožė, rožė, rozenkreiceriai, nuostabiųjų rožių palaima, gaivi kvapniausia rožė <...>“³². Rožė kaip simbolis figūruoja ir heraldikoje bei herbinėje poezijoje: „Tuo pačiu metodu sukurtas ir eilėraštis apie Tripolio vyskupo V. Silnickio herbą – Tris Rožės: tos rožės simbolizuoja tris „malones“ (*triplex gratia*), kuriomis apdovanotas dedikuotasis, tai yra – tris jo privalumus. <...> Vadinasi, Trys Rožės – tai *Purpura*, *Candor*, *Odor* („Purpuras, Baltumas, Kvapas“)“³³. Keletą rožės simbolikos aspektų atskleidžia Margarita Ševeliova straipsnyje „Kur įkūnytas grožis“: „Rožės žiedlapiai yra džiaugsmo, spygliai – liūdesio, o visa gėlė – šlovės simbolis“³⁴, svarbu tai, kad rožė gali būti traktuojama įvairiai: gali būti laikoma šventa gėle, bet gali būti suprantama ir kaip velnio gėlė³⁵. Tai, žinoma, labai priklauso nuo konteksto. Rožė, kaip ir ramunė, gėlių kalboje turi konotuotas reikšmes, priklausančias nuo spalvos: „Balta rožė: Aš tylomis jus myliu. Rausva rožė: Švelnumas. Raudona rožė: Beprotiškai jus myliu“³⁶. Iš tyrimui surinktų lietuvių poezijos eilėraščių išskirtinos kelios grupės, kuriose rožės motyvo sąsaja su meilės topika atsiskleidžia ryšiu su antikos tradicija, per grožio, moteriškumo, jausmų reikšmes bei poetiniu rožės ryšiu su krauju, ugnimi, auksu.

2.2.1. Rožė ir antikos tradicija

Pirmajai grupei priklauso eilėraščiai, kuriuose figūruoja antikiniai įvaizdžiai, nes kaip jau minėta anksčiau, rožė buvo žinoma jau antikos laikais. Mite apie Afroditę ir Adonį rašoma: „Aštrūs akmenys ir erškėčių dygliai subadė švelnias deivės kojas. Jos kraujo lašai krito ant žemės, žymėdami taką. Pagaliau Afroditė surado Adonio kūną. Gailiai verkė ji be laiko žuvusio puikaus jaunuolio. Norėdama, kad visada išliktų prisiminimas apie jį, deivė pavertė Adonio kraują švelniąja anemone. O ten, kur iš žaizdotų deivės kojų krito kraujo lašai, išdygo puošnios rožės raudonos kaip

³¹ Konferencijos „Rosa mundi“ idėjos ir turinys, žiūrėta [2013-01-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.hortusapertus.lt/2012/02/roziu-konferencija-rosa-mundi/>>.

³² Umberto Eco, Postilė „Rožės vardui“, *Rožės vardas*, Vilnius: Alna, 1991, p. 410.

³³ Eglė Patiejūnienė, *Brevitas ornata*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998, p. 109.

³⁴ Margarita Ševeliova, „Kur įkūnytas grožis?“, *Žvilgsniai*, 2007, rugsėjo mėn., 14 d., nr. 9 (94), žiūrėta [2013-05-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.xxiamzius.lt/archyvas/priedai/zvilgsniai/20070914/4-1.html>>.

³⁵ Ševeliova, min. veik.

³⁶ Lesueur-Chalmet; Marny, min. veik., p. 77.

Afroditės kraujas“³⁷. Pasak mito, rožės išdygo iš meilės deivės Afroditės kraujo, todėl rožė yra vienas iš šios deivės atributų: „Rožė buvo Afroditės (Veneros) ir Dioniso (Bakcho) gėlė. Ilgainiui įsitvirtinusi vyno ir rožių sąsaja išliko iki šių dienų“³⁸. Visa tai lemia graikų mitologija ir kultūra paremtas rožės motyvo poetines transformacijas.

Lietuvių poetas estetas Henrikas Radauskas trumpame eilėraštyje įtaigiai perteikia rožės motyvo reikšmes, kurias galima sieti su antikinė mitologija. Eilėraščio „Rožių garbintojos“ pradžioje iškyla bukoliškas vaizdas – graži pavasario akimirka, tapybiška, tarsi iš paveikslėlio, tvyranti meilės nuotaika, idiliškas peizažas: „Melodingas pavasaris miršta balčiausiose gulbėse, – / Net malūnas prie tvenkinio liovėsi malės ir užęs“ (Radauskas 1993, 148). Iškyla pražydusių rožių vaizdas, kaip jau buvo minėta, rožės – meilės deivės Afroditės gėlės, todėl joms ir meldžiasi žydraplaukės meilužės – taip pat nežemiškos būtybės, gali būti tapatinamos su antikinėmis nimfomis: „Ir, išgirdusios kvepiančių krūmų beprotišką čiulbesį, / Žydrus plaukus paleidusios, meldžiasi rožėms meilužės“ (Ibid., 148). Įdomu tai, kad rožės garbina ir joms meldžiasi ne mylimosios, bet meilužės, tai išryškina ir tam tikras sąsajas su meilės nuodėme, erotika. Remiantis šiuo eilėraščiu rožės apskritai galima sieti su moteriškumu ir moters grožiu.

Antikine mitologija paremtas ir Vaičiūnaitės eilėraštis „Rožė“. Eilėraštis pradedamas rožės kvapo ir žiedų pasigėrėjimu: „Tas viduržiemio rožės kvepėjimas, / tas raudonis, tas žvakės degimas – “ (Vaičiūnaitė 531). Visas eilėraštis – vizija, sapnas. Norint suteikti raudonai spalvai „svorį“, ryškesnę semantinę išraišką, minimi ir kiti augalai (taip pat raudonos spalvos) bei daiktai: raudonos draperijos, užuolaida, staltiesė, gerberos, ugninės aguonos. Rožės siejimas su erotika turi seną antikinę tradiciją, o tai pagrindžia ir šis eilėraštis: „šviesiaplaukei Venerai iš kulno / traukia spyglį pritūpęs Amūras...“ (Ibid., 531).

Įdomus Jono Plankio-Snaigės eilėraštis „Sapfo“. Šiuo atveju taip pat akivaizdus antikinis kontekstas, jau pavadinime paminėta antikos poetė Sapfo, kuri savo poezijoje yra apdainavusi rožes. Eilėraščio kalbantysis susižavėjęs gėrisi poete, išreiškia jai savo jausmus: „Liepsnose rožių krūmas. / Netoliese už jo – / Nuostabiausias gražumas – / Žydi meilė Sapfo“ (Plankis-Snaigė 2010, 24). Rožių paminėjimas ir jų vaizdas – tai meilės išraiška. Trečioje strofoje kalbantysis kreipiasi į Sapfo: „Ak, pažvelki, pažvelk tu – / Pamatysiu akis“ (Ibid., 24). Jei pamatytų akis, kalbantysis sužinotų ir savo ateitį, jis tikisi tokio paties atsako, kurį išreiškia rožių motyvas: „Rožėm kvepiančiom dvelktų / Man slapta ateitis“ (Ibid., 24). Eilėraščio pabaigoje nuskamba liūdnos nuotaikos ir meilės be atsako gaida: „Žvilgsnis žvilgsnio nerado – / Tu graži praėjai. / Gims graudi serenada – / Verks lelijų žiedai“ (Ibid., 24). Lelijos gali būti traktuojamos ir kaip rožės sinonimas, siejant su romansine tradicija – verkiančios gėlės – skausmo, liūdesio išraiška. Eilėraščio

³⁷ Nikolajus Kunas, *Senovės Graikijos legendos ir mitai*, vertė Bronius Saulis, Kaunas: Šviesa, 1988, p. 52.

³⁸ Michael Ferber, *Literatūros simbolių žodynas*, iš anglų kalbos vertė Laimantas Jonušys, Vilnius: Mintis, 2004, p. 230.

kalbantysis skaudančia širdimi mini Sapfo vardą: „Audroje ir per lietų / Liūdnas grįšiu namo, / Kad širdis negirdėtų / Tavo vardo, Sapfo“ (Ibid., 24).

Rožės motyvas ir antikos mitologijos ženklai figūruoja Eduardo Mieželaičio eilėraščių rinkinyje „Consonantai Helenai“. Vienas iš eilėraščių pradedamas lyrinio subjekto kreipiniu į erškėtrožę – tai moters, mylimosios personifikacija: „erškėtrože tu mano – aš bijau / netyčia prisilietęs susižeisti“ (Mieželaitis 1994, 146). Erškėtrožė šiame eilėraštyje – žeidžiančios meilės metafora, mylima moteris gali lygiai taip pat sužeisti širdį, kaip savo spygliais žeidžia erškėtrožė: „(svarbiausia – keistą širdį) ak nejau / pritemus bus pavasario pašvaistė?“ (Ibid., 146). Lyrinis subjektas išgyvena meilės kančias, tą patvirtina ir pavasario motyvas – meilės ir gamtos atbudimo metas: „pavasario injekcija many / dar kaista lyg saulėtekio raudonis“ (Ibid., 146). Iškyla antikos mitų veikėjo Adonio įvaizdis: „jaučiuosi prisikėlęs kaip Adonis“ (Ibid., 146). Adonis, kaip minėta anksčiau, buvo graikų meilės deivės Afroditės mylimasis, simbolizuojantis mirštančią ir atgimstančią gamtą³⁹, kaip pasakojama mite, Adonis į žemę grįždavo pavasarį, o likusią metų dalį praleisdavo tamsos karalystėje⁴⁰. Lyrinis subjektas save tapatina su Adoniu, kontrastuoja du metų laikai – pavasaris ir ruduo, gamtos atgimimas ir mirtis: „nenoriu jo į rudenį mainyt – / jaučiuosi prisikėlęs kaip Adonis“ (Ibid., 146). Paskutinėje strofoje – erškėtrožės motyvas, simbolizuoja pasakytus skaudinančius žodžius: „ir smulkūs lyg erškėtrožės spygliai / šauktukai gali tik sužeisti širdį –“ (Ibid., 146). Minėtame rinkinyje eilėraščių su rožės motyvu ir antikiniais įvaizdžiais yra ir daugiau⁴¹.

Ypač išsiskiria Kornelijaus Platelio eilėraštis „Rožės“. Eilėraštis yra iš poeto eilėraščių ciklo „Himnai“, kuris kaip teigia Algis Kalėda, „skirtas įvairioms meilės hipostazėms“⁴². Eilėraštį „Rožės“ galima laikyti erotinės meilės išraiška, tačiau, „Platelio kuriama erotiškumo aura nėra vienprasmė <...>, ji turi daug stilizacijos ženklų, kurie brėžiami kultūrinėmis kriptocitatomis bei klasikinių motyvų parafrazėmis“⁴³. Svarbu akcentuoti, kad mitologinių antikos motyvų interpretacijas ir parafrazes poetas perkelia į lyrinio subjekto emocijų ir potyrių erdvę⁴⁴. Eilėraštis parašytas lyg draminis vaidinimas. Rožės sugyventos, yra eilėraščio veikėjos, pirmojoje strofoje teatrališkas kasdienių buities detalių išvardijimas, kasdienybę keičia rožės, visą šį siurrealistinį vaizdą regi lyrinis subjektas:

Rožės užpildo kambarį.

Mėsingi žiedai iš stalo,

³⁹ Aleksandra Veličkienė, „Adonis“, *Antikos mitologijos žinynas*, Kaunas: Šviesa: 1996, p. 23.

⁴⁰ Ibid., p. 23–24.

⁴¹ Žiūrėti priedą nr. 39.

⁴² Algis Kalėda, „Poetikos transformacijos ir jų kontekstai: įvadas į Kornelijaus Platelio meninį pasaulį“, žiūrėta [2013-01-10], *Colloquia*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. Prieiga per internetą: <http://www.ilti.lt/failai/Nr_28Colloquia_Str_Kaleda.pdf>.

⁴³ Kalėda, min. veik.

⁴⁴ Kalėda, min. veik.

Kėdės kojų, žvakidės. Bespygliai
Stiebai apraizgo knygas,
(Platelis 1995, 81)

Kambario daiktus (stalas, žvakidė, kėdės, knygos) keičia rožių vaizdas, eilėraščio kalbančiojo akyse jų prisipildo visas kambarys. Realybė virsta į neregėtą, paslaptinę pasaulį, daiktai ir visa aplinka praranda savo formas, jų apima svaigulys:

Vanduo staiga ėmė kvepėti ir
Geriant svaigino labiau už vyną,
Rakandai pasidengė auksu.
(Ibid., 81)

Vandens ir aukso motyvai yra deivės Afroditės ženklai. Pirmąją strofą galima interpretuoti kaip dievės Afroditės gimimo iš jūros putos parafrazę: „Sakiau: tai deivė“ (Ibid., 81). Lyrinio subjekto pojūčiai ir emocijos – deivės veiklos rezultatas, kalbančiojo žodžiai perauga į deivės pašlovinimą:

Daugiau nei valia ir tikėjimas.
Daugiau nei aš pats. Valdove.
Rožių žiedai ant pirštų...
(Ibid., 81)

Ketvirtoje eilėraščio strofoje aptinkamas Džovanio Bokačio vienos iš „Dekamerono“ novelių intertekstas. Minimas moteriškas vardas Alibeka – Bokačio novelės veikėja, bei atsiskyrėlis⁴⁵. Eilėraščio kalbantysis kreipiasi į Alibeką ir tapatina save su atsiskyrėliu (taip pat novelės veikėju):

Teesie pašlovintas tavo sielos
Polėkis, Alibeka, tai aš
Esu ieškomas atsiskyrėlis.
(Ibid., 81)

Novelės veiksmas vyksta dykumoje, dykuma neretai traktuojama kaip šėtono valdos, pagundų vieta. Toliau aliuzija į erotinę novelės velnio ir pragaro motyvą:

Nuo čia prasideda
Pragaro žemės: į ten ir atgal
Pro saldžią ribą vaikšto smagus šėtonas
(Ibid., 81)

⁴⁵ Džovanis Bokačas, *Dekameronas*, iš italų kalbos vertė Edvardas Viskanta, Vilnius: Vaga, 1987, p. 212–218.

Visas eilėraštis tai pirmapradės būties, vitališkumo išraiška: „Bet mūsų meilė pražysta / Visuos pasauliuos, mergele,“ (Ibid., 82). Rožės motyvas kaip pirmapradės gyvybės simbolis: „O štai penkios rožės pravėrė savo / Taures sutuoktinių puotai – “ (Ibid., 82). Ryškios prabangos detalės – rožės, taurės, puota. Penkios rožės išryškina skaičiaus 5 ir rožės ryšį, rožė perteikia tobulumą, o skaičius 5 jį dar labiau sustiprina: „pentada simbolizuoja mistinę ir estetinę tobulybę“⁴⁶. Raudona rožės spalva, tai aistra ir kraujas: „skaistus / Bekvapis jų kraujas it savy užsisklendęs šauksmas“ (Ibid., 82). Lyrinis subjektas kalba apie kūniškos meilės išgyvenimus: „mūsų švelnus, / Lengvas žaismas pradeda auksaplaukius kūdikius“ (Ibid., 82) Tekstas persmelktas subtilių erotinių ženklų: nuometo praskleidimas, pūkinis guolis, paraudę skruostai, pavasario vėjas iš jų ir rožės, simbolizuojančios merginos nekaltybę. Eilėraščio pabaigoje teatro elementai, aplinka tampa reali, kasdieninė: „Paskutinioji uždanga, už kurios / Tik plytų mūras ir nenaudojamos dekoracijos“ (Ibid., 82). Rožės – Afroditės atributas, eilėraščio pradžioje parafrazuojamas deivės gimimas, kuris perteikiamas lyrinio subjekto emocijomis. Rožės motyvas įkūnija gyvybės atsiradimą. Šis Platelio eilėraštis rožės motyvą pateikia per kultūrinį ir mitologinį klodą, tai viena iš originaliausių rožės motyvo poetinių interpretacijų.

2.2.2. Rožė kaip poetinė meilės jausmo išraiška

Rožė kaip grožio simbolis atsiskleidžia jau pirmojoje lietuvių poezijos knygoje, Antano Strazdo „Giesmės svietiškos ir šventos“ (1814). Eilėraštyje „Strazdas“ minima rožė:

Paversmėliai prakiuro,
Džiaugias visa natūra.
Visi lieknai rožėm pražydo.
(Strazdas 1974, 35)

Posmelis įrodo, kad jau Strazdo laikais rožė buvo žinoma ir suprantama kaip grožio reiškėja. Rožės paskirtis šiame tekste – kelti estetinį vaizdą. Lieknai – tai purvo pelkės, jos lyginamos su pražydusiomis rožėmis. Tekste kalbama apie gamtos grožį, atėjusį pavasarį, gamta idealizuojama, kad net pelkės prilygsta rožių žydėjimui. Galima teigti, kad tai labai taiklus ir meniškas poetinis palyginimas.

Butkų Juzės (tikr. Juozas Butkus) eilėraštyje pasitelkiant rožės motyvą išreiškiamas stiprus meilės išgyvenimas. Lyrinis subjektas trokšta pavirsti į rožę, kad galėtų pasiekti mylimą merginą, minima balta rožė – kaip tyros meilės simbolis:

⁴⁶ Umberto Eco, *Menas ir grožis viduramžių estetikoje*, iš italų kalbos vertė Jonas Vilimas, Vilnius: Baltos lankos, 1997, p. 57.

Aš
Baltosios rožės
Žiede
Pasislėpęs palūkėsiu
Kol priglauš mane mergužė
Prie
Raudonų lūpų. –
(Butkų Juzė 1989, 112)

Kontrastuoja dvi spalvos – baltos rožės ir raudonos merginos lūpos. Balta rožė, kaip jau minėta, gali simbolizuoti dvasingą, tyrą meilę, o raudonos lūpos – aistringumą. Antroje strofoje lyrinio subjekto išgyvenimas dar labiau sustiprėja:

Ir
Tuomet.
Tuomet bučiuosiu
Ją
Taip, kaip vilnys
Saulę,
Jūroj besimaudant.
(Ibid., 112)

Šis eilėraštis atskleidžia rožės ir moteriškumo ryšį, rožė – gražiausia gėlė, todėl merginos mėgstama, tuo pateisinamas lyrinio subjekto noras pasislėpti rožėje, į ją persikūnyti. Štai tipiškas, tradicinis rožės paveikslas tapomas lietuvių poezijos klasiko Maironio eilėraštyje „Rūtų vainikas“. Eilėraštyje kreipiamasi į lietuvaite, sesutę, minimas vainikas – viena iš pagrindinių jos įvaizdžio dalių, čia ir rožės motyvas: „Sesute gražuole! Dėl savo vainiko / Neskink sau rožytės, kur žydi raudona;“ (Maironis 2012, 124).

Antroje strofoje kalbama apie rožės simboliką: „Širdis bijo rožės ir josios puikybės“ (Ibid., 124). Rožė čia semantiškai reiškia išdidumą, puikybę, pasipūtimą, todėl paprastai lietuvaitei ji netinka, nes lietuvaitei tokios savybės svetimos, todėl svetima ir rožė. Galiausiai akcentuojama, kad lietuvaitei geriausiai tinka rūta:

Laimužės šviesios ir vilties ji gėlėlė.
Tarp rūtų, sesute, tu tankiai dūmoji!..
Lietuvei pritinka tik rūta meilioji.
(Ibid., 124)

Kaip matyti iš eilėraščio, rožės semantinės reikšmės supriešinamos su rūtos reikšmėms. Rožė – puikybės įsikūnijimas, išdidumas, o rūta – kuklumas, meilumas, nuolankumas. Kitame Maironio eilėraštyje „Duetas“ rožė vėl akcentuojama kaip svetima, nelietuviška gėlė, todėl netinka puošti lietuvaitės kasų: „Jis: Nesek sau rožės prie kasų / Ji širdį jauną pavilios; (Ibid., 104).

Rožė čia reiškia suviliojimą, prisegta prie merginos kasų ji padarytų merginą dar gražesnę ir patrauklesnę, o suviliotą vaikiną nuvestų į pražūtį. Rožė gali būti traktuojama kaip moters grožio, jos galių simbolis. Šiame eilėraštyje yra ir erškėčio motyvas, kuris čia įgyja sunkumų prasmę, raunamas erškėtis – tai beribė stiprybė, dvasinė jėga, sunkumų įveikimas: „Erškėčius raudama taku, / Aš vesiu ją žvaigždžių keliais“ (Ibid., 104). Giminingos rožės reikšmės yra ir anksčiau analizuoto poeto Jono Plankio-Snaigės eilėraščiuose. Rožės motyvas taip pat asocijuojasi su merginos, moters grožiu, eilėraštyje „Paskutinė vaivorykštė“ lyrinis subjektas kreipiasi į mylimą merginą, rožė įvardijama kaip vienas iš merginos grožio atributų: „Tu lelijom ir rožėmis puošies, / Tu šypsosies jaunystėj linksma“ (Plankis-Snaigė 78), tačiau lyginant su Maironiu, čia nepabrėžiamas rožės svetimumas ar netinkamumas merginai. Jaučiama skausminga išsiskyrimo nuojauta, lyrinio subjekto jausena supriešinama su cituotuose eilutėse vyraujančia nuotaika: „Aš svyruosiu ant kranto it uosis – / Virkdins širdį jaunystės daina“ (Ibid., 78). Rožė simbolizuoja tobulybę, todėl ir poezijoje rožė vadinama pati gražiausia ir tobuliausia mergina, mylimoji. Plankio-Snaigės eilėraštyje „Užsimerkit akys“ lyrinis subjektas išaukština mylimosios grožį, lygindamas ją su rožių šilku: „Užsimerkit akys – laimę pamatysiu. / Rožių šilko rūbais ji pasidabino“ (Ibid., 85). Rožė Plankio-Snaigės poezijoje – tai mylimoji: „Ne miražas, ne sapnas, ne vizija kokia – / Rožės žiedas – ateina jinai“ (Ibid., 91).

Rožės motyvas lietuvių poezijoje pirmiausia buvo kaip estetiškas, grožį įkūnijantis simbolis, palyginimo dalis. Modernėjant poezijai motyvas įgijo sudėtingesnes simbolines prasmes, atsirado ir devalvuotos rožės – erškėčio įvaizdis. Rožės motyvo semantinis laukas išsiplėtė ir įgijo naujų prasmų. Tai pasakytina apie Salomėjos Nėries, Jono Aisčio, Eduardo Mieželaičio, Juditos Vaičiūnaitės, Aido Marčėno, Reginos Liubertaitės eilėraščius.

Analizuojant rožės motyvą lietuvių poezijoje, pastebėta, kad rožė kaip meilės reiškėja atsiskleidžia lyginant ją su krauju, ugnimi, mirtimi, auksu, o tokių palyginimų išeities taškas – raudona rožės spalva. Dažnas rožės ir kraujo lyginimas (rožės ir kraujo sąsaja minėta ir anksčiau, kaip iš antikos ateinanti tradicija). Visų pirma minėtina tautosakinė kraujo ir rožės koreliacija. Rožė, erškėtrožė, kaip ir ramunė, lietuvių liaudies dainose tarp apdainuojamų augalų atsiranda gana vėlai, antrojo pasaulinio karo ir pokario, bei lietuvių liaudies jaunimo ir meilės dainose. Pokarinėse dainose vyrauja karo, partizaninio judėjimo, tėvynės praradimo tematika. Rožės motyvas atsiskleidžia dainose apie partizano, kovotojo mirtį, jo išsiskyrimą su mylimąja:

Aš netikėjau, kad baltos rožės

Gali pavirsti erškėčiais dygiais,
Ir netikėjau, kad meilės dainos
Gali pavirsti kovų aidais.:

(Karinės-istorinės dainos: partizanų dainos, 2009, 251)

Pokarinėse dainose minimas partizano kapas, dažni mirties ir kraujo motyvai:

Vis žadėjai: laisvę mes parnešim šaliai,
Kaip ramunės žiedas ji veiduose žydės.
Nesulaukei laisvės, tik ant balto smėlio
Rožėm žydi kraujas iš tavos širdies.

(Ibid., 476)

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad vienoje iš dainų minimi abu – ramunės ir rožės motyvai. Dainoje laisvė lyginama su ramunės žydėjimu. Tokį palyginimą motyvuoja tai, kad ramunė – pievų gėlė, žydi įvairiose vietose, yra išplitusi, todėl poetiškai suprantama kaip nepriklausoma ir laisva. Rožė – siejama su krauju, taip išryškinama raudonos spalvos semantika. Rožę ir kraują Daiva Vaitkevičienė laiko mitinėmis ugnies išraiškomis: „Rožės ir kraujo metaforos reprezentuoja analogišką mitinį ugnies turinį, todėl viena figūra nesunkiai gali transformuotis į kitą. Tai koreliuoja su kitokio pobūdžio transformacijomis, pavyzdžiui, perėjimu iš gyvenimo į mirtį“⁴⁷. Rožė čia yra mirties skausmo simbolis. Kontrastuoja dvi spalvos: balta – ramunė, baltas smėlis ir raudona – rožė ir kraujas. Ant partizano kapo dažnai minima ir žydinti ramunė, ryškus baltos ramunės ir kraujo kontrastas:

Kur krito lašai tavo kraujo,
Ten baltos ramunės žydės,
Apie tavo drąsą ir žygius
Vien kapas tavasis kalbės.

(Ibid., 486)

Svarbu akcentuoti, kad cituotose liaudies dainose ramunės ir rožės motyvai siejami su partizano, kovotojo mirtimi, ramunės motyvas kuria kontrastinį vaizdą, o rožė gali būti laikoma gėle, į kurią po žūties įsikūnija partizano siela. Giminingų reiškinių yra ir lietuvių poezijoje.

Juliaus Anusavičiaus eilėraštyje „Rožė“ ryški tautosakinė tradicija – eilėraščio kalbantysis regi klūpančią ir verkiančią merginą / moterį dėl žuvusio mylimojo. Rožė minima eilėraščio pabaigoje – gėlė auga velionio žūties vietoje: „Vietoj kryžiaus pasodinta / Rožė ano kūnu mintą“ (Anusavičius 1989, 42). Apie rožę kalba žuvusiojo mylimoji, kuri atsako į eilėraščio kalbančiojo

⁴⁷ Daiva Vaitkevičienė, *Ugnies metaforos: Lietuvių ir latvių mitologijos studija*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001, p. 48.

klausimą. Rožę čia galima laikyti pačiu žuvusiuoju, po mirties jo siela įsikūnijo į rožę, apie tai kalba ir Vaitkevičienė: „Žmogui mirštant, vyksta tam tikra figūratyvinė metamorfozė – ten, kur trykšta *kraujas*, išdygsta *rožė*“⁴⁸.

Šaknys giliai pasinėrė
Ir jo kraujo prisigėrė;
Žiedų anai be rokundo
Kožną metą atsiranda.
Kaip jo dūšia buvo tvirta,
Rožė kvapu yr pagirta.
Tad Lietuvos kožnam krašte
Rožės kvapą tur suprasti,
Ir pomietėj tegul būna,
Iš kokio aug rožė kūno.

(Ibid., 42)

Ryškus didaktinis aspektas, rožė nebėra svetima, puikybės gėlė, tai jau šventas, gerbtinas augalas, į kurį įsikūnija žuvusiojo siela.

Salomėjos Nėries eilėraščių pavadinimuose „Raudona rožė I“ ir „Raudona rožė II“ akcentuojama rožės spalva, kuri išryškinama pasitelkiant kraujo įvaizdį. Tačiau rožė šiuose eilėraščiuose ne tik siejama su krauju, bet ir su kultūriniu kontekstu – Karmen figūra: „Donžuanai, karmen, faustai – tipiški viduramžiškų mitų personažai, krikščioniškosios žmogaus būsenos pagimdytos personifikacijos, kurios išreiškė nepaprastai išplėtotą vidinio gyvenimo dinamiką <...>“⁴⁹. Susitikimas su Karmen tai eilėraščio kalbančiosios vizija, sapnas: „Šią naktį nemiga mane kamavo, / Prie mano lovos sėdosi Karmen juodakė“ (Nėris, 1984, 318). Iš meilės sužeista Karmen širdis – kraujuojanti rožė: „Krūtinėj jos žaizda virpėjo.../ Tai rožė...jos mesta...jai sugrąžinta“ (Ibid., 318). Karmen gundo eilėraščio kalbančiąją: „Kaip vėtra būk laisva tu ir aistringa, / Nerodyk niekam ašarų ir baimės“ (Ibid., 318). Karmen įvaizdis Nėries poezijoje sietinas su kraštutiniais, ribiniais vidinio gyvenimo jausmais: „Regis, ji ir laukia tokio žmogaus, kuris galėtų kelti kraštutinius, ribinius ar net užribinius jausmus“⁵⁰. Paskutinėje eilėraščio strofoje pasikartoja kruvinos rožės motyvas: „Pasislėpė Karmen, juoda žvairakė, / Palikus rožę kruvinai raudoną“ (Ibid., 318). Antrasis eilėraštis „Raudona rožė II“ yra pirmojo tęsinys, čia vėl iškyla kruvinos rožės motyvas, simbolizuojantis dėl nelaimingos meilės sužeistą širdį, tokia meilė veda į pražūtį: „Krūtinėj rožė, krauju nudažyta“; „O rožė ta... Užburta ji žiauria mirtim –“ (Ibid., 319). Eilėraščio kalbančioji –

⁴⁸ Vaitkevičienė, min. veik., p. 48.

⁴⁹ Leonarda Jekentaitė, „Salomėjos Nėries demonas“, *Salomėja Nėris: Tarp dainos ir regėjimo*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005, p. 73–89.

⁵⁰ Ibid., p. 73–89.

moteris, sutrikusi, sugundyta Karmen, nebežino ką pasirinkti. Karmen figūra čia atskleidžia pačios eilėraščio kalbančiosios vidinį konfliktą, augančią širdgėlą ir pyktį. Paskutinės eilėraščio eilutės išryškina dviejų gėlių žibutės ir rožės priešpriešą, eilėraščio kalbančiosios asmenybės dvylipumą – įskaudinta moters širdis nežino kaip pasielgti – būti išpuikusia, aistringa ir kerštinga rože, ar kuklia žibute. Čia rožės motyvo reikšmė prieštaringa, sietina su demonišku, neapykanta. Dėl panašios semantikos minėtinas ir Liubertaitės eilėraštis „Atsivėrimai. Žydėjimas. Rožės“, kur rožės motyvas taip pat perteikiamas pasitelkiant kultūrinį Karmen įvaizdį. Rožė čia taip pat iš meilės sužeistos, keršto trokštančios širdies simbolis: „Žiūri mirtis iš Karmen stingdančių vyzdžių. / Gražuolė rožė, palaistytą meilės krauju, / Prisisunkia skausmo ir keršto spalvos“⁵¹. Rožė šiame eilėraštyje yra moters, mylimosios personifikacija, atstumta moteris lyginama su dygliuota, tamsiai raudonos spalvos rože: „Smeigias į rankas / Rožės skausmingas dūris mylimajai / Lyg į širdį smigtų peiliu žodis skaudus“ (Ibid.). Tiek Nėries, tiek šiame eilėraštyje, rožės motyvo poetinis laukas atskleidžiamas kultūriniu Karmen įvaizdžiu, ryški keršto, meilės kančių linija, poetinio kalbėjimo įtampą keliančios detalės: pervėrimas peiliu, kraujuojanti žaizda, spyglių dūris. Rožė simbolizuoja astringą, negailestingą, kerštingą moterį įskaudinta širdimi. Tačiau Liubertaitės eilėraštyje rožės motyvas atsiskleidžia ne tik per Karmen įvaizdį. Poetiškai rožės palyginimai su šilkverpio kokonu, matadoro mantija, gyvulio krauju: „Tarsi šilkverpio kokonas, jaukiai įsuptas / Į ryškią matadoro mantiją, persunktą / Aksomo alsaus ir sodraus raudonumo, / Parklupdyto dūstančio gyvulio kraujo“ (Ibid.). Rožė – tai karališka prabangos gėlė: „Kaip rožės lapelių čėžėjimas karaliaus / Rožyne, kur tarpsta rasota grožybė, / Pasišiaušus dygliais“ (Ibid.). Vienas rožės įvaizdis išreiškia dvi skirtingas esybes – grožį, „rasota grožybė“ ir pyktį, puikybę „pasišiaušus dygliais“. Kitame Liubertaitės eilėraštyje „Apie rožę“ rožės motyvas pateikiamas pasitelkiant pasakos „Eglė žalčių karalienė“ kontekstą. Eilėraštyje vyrauja raudona spalva, kurią išryškina tokios detalės: vakarės žaros, purpurinis švelnumas, lūpos, taip pat ir kraujas. Poetizuojamas rožės kvapas: „Įtraukia salsvo kvapo / Šnervės, jusdamos / Kraujo tvaiką“ (Ibid.). Toliau minėtasis pasakos kontekstas: „Kur pusbroliai žaltį / Su dalgiais apstoję, / Rožės dygumą / Nuo jo karūnos nulaužo“ (Ibid.). Iškyla rožės prieštaringumas – rožė pirmoje eilėraščio dalyje, tai grožis, malonumą keliantis vaizdinys, antroje eilėraščio dalyje rožė siejasi su mirtimi, žiaurumu.

Akivaizdus kraujo ir rožės poetinis ryšys yra ir Jono Aisčio eilėraštyje „Rožė“, kur rožės motyvas susietas su švente – vardadieniu, tačiau pirmoje strofoje skamba kartaus nusivylimo gaida: „Aš niekad nemačiau tiek kraujo suplūdusio / Nei žaizdoje, nei vakare prieš lietų, / Kaip neįteiktos rožės skruostuose ir lūpose, / Taip, rodos, imtų mano gėlą ir jai išlietų!“ (Aistis 1998, 48). Rožė apibūdinama skausmo atspalvį turinčiais žodžiais – suplūdusiu krauju, žaizda. Atsiskleidžia tylus,

⁵¹Regina Liubertaitė, „Atsivėrimai. Žydėjimas. Rožės“, žiūrėta [2013-01-11]. Prieiga per internetą :<http://www.vydija.lt/kurejai_kuryba/Pranciska_Regina/Pranciska_eiler5.htm>.

užgniaužtas lyrinio subjekto išgyvenimas. Patinkančiai moteriai vardadienio proga įteikti rožę – lyrinio subjekto nepasiektas tikslas, vidinio išgyvenimo, apmaudo ir kartėlio priežastis. Ryškus vienvėdis motyvas, laukimas ir lyrinio subjekto neryžtingumas: „Vardadienis, kankinu rožę, gatvę ir vakarą, / Stebuklo laukiu, kurs įvykt negali“ (Ibid., 48). Verkianti rožė – lyrinio subjekto širdgėla: „Rieda rožės ilgesys kalinio ašara, / Širdis užgroja melancholišką plokštelę“ (Ibid., 48). Lyrinis subjektas pats save įkalinęs dėl savo neryžtingumo, pasyvumo, todėl tenka lieti apmaudą.

Radausko eilėraščiuose rožės žydėjimas įvardijamas kaip degimas, liepsnojimas, iš to atsiskleidžia ir mirties motyvas bei minėtos sąsajos su ugnimi: „Žydi rožė, juoda kaip anglis, / Apvalia ir kaitria ugnimi. / Kaip kareivis kovoja širdis / Su gyvenimu ir mirtimi“ (Radauskas 2007, 140). Akcentuojama rožės spalva, kuri dėl tamsaus raudonio lyginama su juoda anglimi. Vėl ryškus rožės motyvo prieštaravimas – rožė, tai gyvenimas, bet kartu ir mirtis, laikinumas. Kitame eilėraštyje „Rožė“, rožės žydėjimas lyginamas su liūdinčia liepsna, tai atskleidžia jau minėtą laikinumą, gražus rožės žiedas žydi neilgai: „Kiek darbo chemijai, kol rožę padarys, / Kol joj susimaišys azotas ir deguonis / Ir liūdinti liepsna, – pro pumpuro duris / Ji galvą apskritą iškiš tarytum ruonis“ (Ibid., 278).

Epitetas „kraujuojanti rožė“ poezijoje įvardija ir raudoną rožės spalvą, pražystančią rožę, kaip yra ir Eduardo Mieželaičio eilėraščiuose: „Jai lakštingalom skamba šilti vakarai, / Kai paplūsta krauju puikūs rožių kerai, / Kai mėnulis sužeidžia peiliu rausvą rožę“ (Mieželaitis 1974, 350). Meilės jausmas Eduardo Mieželaičio eilėraštyje įvardijamas kaip žydinti rožė, o rožės žydėjimas poetiškai vadinamas rožių ugnimi: „Meilė – rožių ugnis. Meilė – upė ilga...“ (Ibid., 350). Kitame eilėraštyje kraujuojančios rožės motyvą išryškina ir spygliai: „bet siūlo kraujuojanti rožė / man žiedą kartu su spygliais – / priimsiu spygliuotą jos grožį / jei kito dangus man neleis“ (Mieželaitis 1986, 180). Kaip jau minėta, rožė poezijoje simbolizuoja pačią tobuliausią moterį. Viename iš eilėraščių Mieželaitis išryškina poetinę rožės ir aukso sąsają: „Tu esi tarytum aukso rožė“ (Mieželaitis 1982, 489). Auksas dar labiau paryškina idealumo, tobulybės reikšmę, aukso rožė vadinama moteris yra idealiausia ir gražiausia: „Savo veidu visą žemės grožį / Tarsi nuostabiais žiedais užgoži“ (Ibid., 489). Kitose eilėraščių strofose plėtojamas moters paveikslas, moters kūnas lyginamas su rožės: „Nematau tuo tarpu aš gėlės, / Kur galėjo tau nors iš dalies / Čia prilygti, ir nebegalės...“ (Ibid., 489). Moters liemuo lyginamas su rožės stiebu: „Jei galėčiau grakštų ir plonytį / Tavo stiebą – liemenį – apvyti, / Pasivertęs į vijoklio nytį...“ (Ibid., 489). Viename iš ciklo „Baroko sonetai“ eilėraščių, rožės grožis lyginamas su jūros bangavimu, tai dekoratyvus, puošnus palyginimas: „Man rožė paruošė siurprizą – grožį / nukopijavo iš bangų vatos – / kiekvienas žiedlapis bangavo ošė / skambėjo man audringos devintos“ (Mieželaitis 1986, 57). Rožės motyvas aktualizuojamas pasitelkiant muzikos ir architektūros intertekstus, žiedlapio palyginimas su muzikos garsais, katedrų langai – rozetės, marmuras, portalo skliautai: „simfonijos choralinio finalo

/ raitytu kontrapunktu – ir staiga / lyg marmuro rozetė ji pabalo / dangaus portalo skliautuose – banga“ (Ibid., 57). Įdomus ir dar vienas Mieželaičio eilėraštis, kur išryškėja rožės ir lelijos paralelė: Akcentuotina, kad lelija taip pat literatūroje ir poezijoje daug simbolinių prasmių turintis augalas. Eilėraščio pradžioje kalbantysis mini raudonas ir baltas rožes, kurios įgyja skirtingas prasmes. Baltos – kelia asociacijas su šalčiu, raudonos – su karščiu, aistra: „man baltos rožės – lango šerkšno natiurmortas / raudonos man – gogeniškę dažų kaitra“ (Mieželaitis 1994, 39). Epitetas „gogeniškę“ – dailės intertekstas, nurodo į prancūzų dailininko Polio Gogeno tapybą, kuriai būdingos labai sodrios, žėrinčios, ryškios spalvos⁵². Galima teigti, kad dvi rožių spalvos įkūnija ir meilės rūšis. Baltos rožės gali simbolizuoti tyrą, platonišką meilę, o raudonos – aistringą, nepažabotą. Eilėraščio kalbančiojo būseną – sapnas, viskas regima tarsi miraže, paneigiamas vaizdo tikrumas: „miražas tikras kaip veiksmazodis „nėra“ (Ibid., 39). Trečioje strofoje dar vienas intertekstas, kalbantysis kreipiasi į moterį, Semiramidę, Babilonijos karalienę: „nes regis ne ištariška Semiramidė / o tu man kabančius sodus užauginai“ (Ibid., 39), meilė lyginama su legendinės Babilonijos karalienės Semiramidės kabančiais sodais⁵³. Visa tai kalbantysis mato tik sapne, tikrovė – tai ne kabantys sodai, palaima, o juodžemis: „tikrovė – juodžemis kuriam užauga sodų / melodija pakibus sapno erdvėje – “ (Ibid., 39). Šiuose Mieželaičio eilėraščiuose rožės motyvas perteikiamas per intertekstų prizmę. Rožė siejama su kultūra, muzika, daile, architektūra.

Rožės motyvas lietuvių poezijoje gali signalizuoti meilės prisiminimą, išskylantį skausmą ir nostalgiją. Vaičiūnaitės eilėraštyje „Stoties kavinukėj“ erškėtrožės motyvas įrėmina lyrinį vyksmą. Pavadinimas nusako erdvę – stoties kavinukė – atsisveikinimą, išsiskyrimą vieta, ten ir žydingi erškėtrožė: „Byrant baltai erškėtrožei žiedlapiais / suodinoj stoties kavinukėj“ (Vaičiūnaitė 1985, 124). Reikšminga dviejų spalvų priešprieša – balta erškėtrožė ir suodina kavinukė. Erškėtrožė čia simbolizuoja išsiskyrimo skausmą, vienatvę: „aš tave mylėsiu, užuot / užmaršty nugramzdinus“ (Ibid., 124). Eilėraščio pabaigoje vėl minima erškėtrožė: „bus erškėtrožė nuo šalnų / ašarota, o naktys tvankios“ (Ibid., 124). Erškėtrožė čia simbolizuoja eilėraščio kalbančiosios – vienišos moters širdies skausmą, meilės netektį. Motyvas įrėmina kalbančiosios apmąstymą apie meilę.

Dviejų spalvų rožių, baltos ir raudonos opozicija išskyla Aido Marčėno eilėraštyje „Baltoji rožė“. Balta rožė neretai simbolizuoja tyrą meilę, raudona – aistringą, žeidžiančią. Balta rožė Marčėno eilėraštyje lyginama su aušra, kas baltą rožę susieja su šviesa: „baltąją rožę aušros / aš tau vėl dovanuju“ (Marčėnas 1991, 44). Raudona rožė tradiciškai lyginama su liepsna: „dovanoji raudoną / liepsnojantį rožės šešėlį“ (Ibid., 44). Lyrinis subjektas po skausmingų meilės išgyvenimų nepraranda vilties, yra atkaklus, nori susigrąžinti savo meilę: „po tūkstančio išsiskyrimų / suklupęs aukštai / ties būties bedugne / baltąją rožę aušros / aš tau vėl dovanuju“ (Ibid., 44). Lyrinis subjektas

⁵² Polis Gogenas, žiūrėta [2013-05-11]. Prieiga per internetą:

<<http://www.savasmenas.lt/lt/laisvalaikis/skaitiniai?pg=2&id=44>>.

⁵³ Veličkienė, min. veik., p. 259.

dėl meilės sužeista širdimi nepraranda vilties ir tikėjimo, kad tyra meilė yra amžina: „širdim sklidina mėnesienos spyglių / vis dar gieda giesmes / apie meilę ir amžinybę“ (Ibid., 44). Skirtingos rožių spalvos įprasmina ir skirtingus žmonių – vyro ir moters charakterius.

2.3. Ramunės ir rožės stereotipai poezijoje

Ne kiekvienas poetinis motyvas ar įvaizdis yra pateikiamas meniškai. Poezijoje dažnai galima aptikti ir pasikartojančių (motyvų pasikartojimas gali būti ir meniškas, apie tai kalbėta ankstesnėse darbo dalyse), standartizuotų, poetinėmis klišėmis tapusių motyvų. Tai pasakytina ir apie ramunės bei rožės motyvus, kurie poezijoje funkcionuoja ir kaip stereotipiniai. „Stereotipas (2) <...> 1. paprasta, banali, nuvalkiota schema, šablonas; <...> 3. *psychol.* Visuomenės sąmonėje funkcionuojantis supaprastintas, schematizuotas, emociškai nuspalvintas kokio nors daikto, asmens, institucijos ir pan. vaizdinys, dažnai paremtas netikromis žiniomis, bet palaikomas tradicijų ir nekeičiamas“⁵⁴. Paprastai tokia poezija neturi išliekamosios ar meninės vertės, pasižymi schematizmu, vienodais ir standartiniais motyvais.

Akcentuotina, kad tarp eilėraščių yra pasikartojančių motyvų ar ryškių sąsajų su romansine tradicija, estradinėmis dainomis. Ramunės motyvas perteikiamas pasitelkiant grafomaniškais tapusius poetinius šablonus, populiariosios kultūros atributus, todėl skaitant kyla nuspėjamumo įspūdis: „Jau išgėrėm taurę stipraus meilės vyno, / O pabirę šukės nežeidžia širdies / Mūsų meilės takas žolele užžėlė, / O balta ramunė žydi lyg kalta“ (Stašienė 2006, 86). Meilės vynas, šukės – poetiniai stereotipai, besikartojantys mėgėjų ar mažiau žinomų poetų kūryboje. Dažnai eilėraščiai nepateikia gilesnių lyrinių subjektų išgyvenimų, apsiribojama tik vaizdais, paviršutiniškumu: „Aš ramunės žiedą / lankoje nuskyniau / ir ilgai žiūrėjau / ir ilgai mąščiau“ (Damaševičienė 2004, 32); „Žinau, nemėgsti tu ramunių. / Prasta, nesuprasta gėlė / Ir kvapo frezijų neturi, / Neturi skonio „Božulė“. / Jos nesiderina prie „Fordo“, / Jų neatneši dovanų...“ (Kirkilienė 2004, 40–41). Ramunė čia supriešinama su kitomis gėlėmis – frezijomis, kurių kvapas primena pakalnučių kvapą. Ramunė „nužeminama“, ji nedera prie materialių daiktų – „fordo“, vyno „božulė“, tai išryškina ir tokie epitetai: prasta, nesuprasta gėlė. Poezijoje išpopuliarintas stereotipu tapęs estradinės dainos „Paklydo ramunė rugiuos“ paklydimo motyvas: „Paklydo ramunė rugiuos, / Paklydo, išeiti negali.../ O aš kaip jos žiedas ilgiuos, / Ieškodamas į meilę kelio <...>⁵⁵. Galima palyginti su poezijos eilutėmis: „Pasiklydo ramunė rugiuos, / Čaižus juokas žiogelių skardėjo, / Kvepėjo medum dobilai / Ir volungės lietų žadėjo“ (Drebulienė 2005, 57), arba kitame eilėraštyje: „Aš paklydau pievoje be galo. / Sustojau ir išbrist nebegaliu. / Ramunėse diena liepsnojusi išbalo, / Apsvaigo debesys nuo dobilų / Aš paklydau pievoje plačioj, / Ir palikau pražyodusia gėlę“ (Kairienė 1968, 66). Poezijoje

⁵⁴ Valerija Vaitkevičiūtė, *Tarptautinių žodžių žodynas*, ketvirtas pataisytas ir papildytas leidimas, Vilnius: Žodynas, 2007, p. 1041.

⁵⁵ Petras Gaulė, „Paklydo ramunė rugiuos“, [žiūrėta 2013-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://dainutekstai.lt/r1225/aleksas-lemanas-paklydo-ramune.html>>.

dažnai pasikartoja ramunių pievos, lauko ir ramunės bei rugio vaizdas: „Ramunių pievoj / Tylus džiaugsmas miega,“ (Gaigalienė 2003, 77–78); „Kurgi tas ramunių laukas, / Kurį man padovanojai?“ (Ruzgis 1995, 38).

Apie rožę taip pat galima kalbėti kaip stereotipu tapusį poezijos motyvą. Pagrindinės savybės lemiančios rožės stereotipiškumą – gėlės grožis, spalva, kvapas, spygliai. Rožės poetiniame reikšmių lauke kartojasi ir tokie motyvai kaip rasa, ašaros, kraujas, ugnis: „Sidabro lašai, lyg ašaros, / Sužibo ant rožių žiedų“ (Staskevičienė 2001, 129). Ašarų motyvas ir Dalios Milukaitės eilėraštyje: „Pravirko rožė. Žiedlapiai lašėjo, / Į meilės knygą ašarom juos surinkau“ (Milukaitė 1997, 67); „Likimo rožė, ašarų gelmėj“ (Milukaitė 4). Rožė siejama su apgaulingumu: „Likimo rožė, ašarų gelmėj / Esi tu mano apgaulingas žiedas“ (Milukaitė 4), rožė kelia asociacijas su išdavyste, pasibaigusia meile ir neapykanta mylimajam: „Pravirko rožė. Žiedlapiai lašėjo, / Į meilės knygą ašarom juos surinkau. / Viltis į juodą gulbę panašėjo, / Išskrido vėjas, sūriuotu atpildu – aš tau“ (Milukaitė 67), arba Birutės Lengvenienės eilėraštyje: „Nuoskauda liko... Ir rožė dar liko.../ (Nors jos nebmatyti gal būtų geriau...)“ (Lengvenienė 146), tradicinis ir ugnies motyvas: „Deginu pilką sudžiūvusią rožę, / Tą, kur kadais netikėtai gavau...“ (Ibid., 146). Rožės žiedlapiai poezijoje lyginami su krauju: „Pirmasis pamatei, kaip mūsų rožė / Išbarstė žiedlapius lyg kraujo lašelius“ (Milukaitė 67). Dažnai poezijoje pateikiamas tik rožės vaizdas (kaip ir ramunės), kuris nėra susietas su gilesniu išgyvenimu: „Tas rožės saulutė globoja, / Džioviną rąsus nuo žiedų. / Praeinant pro šalį vilioja / Savu nuostabiausiu kvapu“ (Staskevičienė 129). Rožė iškyla ir kaip išorinio moters grožio atributas: „Žiedelį nuskynusi vieną / Atsargiai smeigiu už kasos“ (Ibid., 129). Eilėraščio išgyvenimas paviršutiniškas, pasitelktas rožės motyvas jo neišryškina, nepapildo, išoriškai vaizduojamas, tačiau nereflektuojamas, susidaro nuobodumo įspūdis.

Estradinė daina „Nesek sau rožės prie kasų“ (aut. Gintaras Zdebskis)⁵⁶ jau analizuoto Maironio eilėraščio „Duetas“ perdirbinys. Dainos tekstą galima palyginti su eilėraščio eilutėmis: „Nesek sau rožės prie kasų / Ji mane jauną pavilios / Tik tau vienai gal iš tiesų / Sakiau negersiu niekados / Ir nemylesiu jau kitų“⁵⁷; Maironio tekstas: „Jis: Nesek sau rožės prie kasų: / Ji širdį jauną pavilios / Dėl tavo meilės nebylios / Kas nepamirš vargų visų? / Ji širdį jauną pavilios“ (Maironis 104). Beveik identiškos pirmosios dvi tekstų eilutės, rožė – suviliojimo simbolis, dainoje subjektas save įvardija įvardžiu *mano*, Maironio tekste subjektas kalba abstrakčiau. Dainos subjektas prisizada negirtuokliauti ir nesvetimoteriauti, o Maironio eilėraščio lyrinis subjektas – užmiršti vargus. Sutampa ir abiejų tekstų ketvirtųjų strofų pirmosios eilutės: „Svajonių mano ir kančios / Tu nesuprasi niekados / Aš nepamiršiu tų naktų / Ant motociklo praleistų“ (Ibid.); „Jis: Svajonių mano ir kančios / Tu nesuprasi niekados; / Tik gaila bus tau valandos / Kaip mano ašara skaisčios!.. / Tu

⁵⁶ Žiūrėta [2013-05-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.discogs.com/Andrius-Rimi%C5%A1kis-Mano-Kelias-Su-Draugais/release/2949923>>.

⁵⁷ Žiūrėta [2013-05-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.music.lt/lt/daina/Nesek-Sau-Rozes-Prie-Kasu/48997/>>.

nesuprasi niekados“ (Maironis 104). Dainoje panaudotos kelios Maironio eilėraščio eilutės, tolimesnis tekstas skiriasi, išlieka ta pati ritmika, Maironio tekste meilės jausmas taurus, subtilus, dainoje – primityvus.

Apibendrinant galima teigti, kad ramunės bei rožės motyvai figūruoja poezijoje ir kaip stereotipai, kurie atsiskleidžia sąsajomis su meilės topika. Dažnai akcentuojamas tik išorinis vaizdas, ramunė, rožė neįgyja gilesnės poetinės prasmės, yra tik stebėjimo, grožėjimosi objektai. Ramunės ir rožės motyvai siejami su populiariosios, masinės kultūros akcentais, pateikiami primityvūs, paviršutiniški lyrinių subjektų išgyvenimai. Rožė neretai iškyla kaip moteriškos neapykantos vyrui – mylimajam ženklas.

Ramunės ir rožės motyvai lietuvių poezijoje visų pirma siejasi su meilės topika. Šie motyvai turi ir tautosakinę tradiciją – figūruoja pokarinėse liaudies dainose, kuriose siejami su partizano meile, mirtimi. Tautosakinė tradicija pereina ir į poeziją. Tai atsispindi Anusavičiaus Tulauskaitės, Plankio-Snaigės, Maironio eilėraščiuose. Svarbus ramunės motyvo ryšys su liaudyje paplitusiais būrimais, tikėjimais ir prietarais. Poezijoje ramunė ir rožė siejasi su moteriškumo semantika, ramune ir rože neretai įvardijama moteris, mergina. Ramunė įkūnija paprastą, gražią, kuklią merginą, moterį, o rožė – pačią gražiausią, tobuliausią mylimąją ar aistringą, kerštingą moterį. Tai gali būti siejama su romanso intonacijomis, kas atsispindi Plankio-Snaigės, Širvio, Nėries eilėraščiuose. Skirtinga yra tai, kad rožės semantinis laukas yra platesnis, ne vien tik folklorinės tradicijos atgarsis. Vėlesnioji lietuvių poezija rožę jungia su europine kultūra, ypač antikos tradicijomis. Tai išryškėja Radausko, Mieželaičio, Vaičiūnaitės, Platelio eilėraščiuose. Rožės motyvas poezijoje apgaubtas plataus intertekstų lauko, tai ir antikos mitologijos ženklai, kultūrinės aliuzijos (pavyzdžiui, Karmen įvaizdis Nėries ir Liubertaitės eilėraščiuose), muzikos, dailės, architektūros intertekstai ryškūs analizuotuose Mieželaičio eilėraščiuose. Rožė poezijoje neretai tampa ir atskiro poeto individualia metafora, nors kalbama apie meilę, tačiau kiekvienas poetas tai pateikia meniškai ir individualiai. Rožės motyvas išreiškia arba sukelia ne tik meilės jausmą, bet ir dinamiškai augantį skausmą, neapykantą, pyktį ar keršto troškimą. Tokiems išgyvenimams sustiprinti poezijoje pasitelkiami tradiciniais rožės motyvo palydovais tapę ugnies, kraujo ir aukso įvaizdžiai, aštrūs, pavojingi daiktai – peiliai, durklai, pačios rožės dygliai. Tai visiškai priešinga ramunei, kuri vaizduojama su kitomis pievų gėlėmis, augalais. Labai ryški semantinė gėlių „nelygybė“: ramunė – kuklumo, paprastumo reiškėja, o rožė – prabanga, puošnumas, kartais ir puikybė.

III. Religiniai rožės motyvo kontekstai poezijoje

Krikščionybėje rožė ir erškėtrožė (erškėtis) turi seną tradiciją, siekia Biblijos laikus. Evangelijoje pagal Matą rašoma: „Valdytojo kareiviai nusivedė Jėzų į įgulos būstinę ir surinko aplink jį visą kuopą. Jie išrengė jį ir apsiautė raudona skraiste. Nupynė erškėčių vainiką, uždėjo jam ant galvos, o į jo dešinę įspraudė nendrę. Paskui tyčiodamiesi klūpčiojo prieš jį ir sakė: Sveikas žydu karaliau!“⁵⁸. Erškėtis funkcionuoja ir Senojo Testamento Abraomo istorijoje: „Tuomet Abromas pakėlė savo akis ir atsigręžęs pamatė aviną, įsipainiojusį ragais erškėtyne. Jis ėmė jį ir paaukojo kaip deginamąją auką sūnaus vietoje“⁵⁹. Erškėčių krūmas čia gali būti simboliškai tapatinamas su kryžiumi ir Jėzaus erškėčių vainiku⁶⁰. Su erškėčių vainiku ant galvos vaizduojamas ir vienas populiariausių krikščioniškosios ikonografijos tipų – Rūpintojėlis: „Vaizduojamas sėdintis ant žemo pagrindo, galvą parėmęs dešiniąja ranka, liūdintis, su ERŠKĖČIŲ VAINIKU“⁶¹. Rožė siejama ir su Švč. Mergele Marija: „Dėl kvapo, grožio, spalvos ir spyglių krikščioniškoje simbolikoje rožė turi daug reikšmių, bet dažniausiai siejama su Švč. M. Marija, kuri kartais vadinama „rože be spyglių“⁶². Rožės įgyjamos reikšmės priklauso ir nuo spalvos, raudonos simbolizuoja krikščioniškąją meilę, o baltos – nekaltybę⁶³. Margaritos Šveliovos straipsnyje teigiama, jog „legendos byloja, kad iki Adomo nuopuolio rožė neturėjo spyglių. Rožė tapo kenčiančio Kristaus simboliu, ženklinančiu jo kraują. Būtent krikščionybėje Kristus iki prisikėlimo buvo vaizduojamas užskleista rože“⁶⁴.

Mokslinėje literatūroje rožė, erškėtrožė religiniu aspektu palyginti mažai tyrinėta, minima bendrose apžvalgose, analizėse. Svarbu akcentuoti italų semiotiko Umberto Eco mintis apie rožę kaip kankinystės simbolį: „Mergelės ir kankiniai tarp savo persekiotojų švyti taip, kaip baltos ir raudonos rožės spindi ir žydi tarp spyglių – šias skirtingas esybes sieja bendra spalva (žiedlapiai-kraujas) ir analogiška padėtis atšiaurioje aplinkoje“⁶⁵. Kalbėdamas apskritai apie daiktui suteikiamos vienos ar kitos simbolinės reikšmės prasmę, mokslininkas pažymi, kad tai „grindžiama abipusio atitikimo sąsaja, rožė žydi tarp spyglių, kaip ir kankinys tarp savo persekiotojų“⁶⁶. Svarbus ir simbolio dešifravimas, semiotiko teigimu, aiškinantis simbolio prasmę, malonumą lemia simbolio neatitikimas simbolizuojamam daiktui, juk suprantama, kad rožė skiriasi nuo kankinio⁶⁷. Rožė

⁵⁸ *Šventasis raštas: Naujasis Testamentas*, iš graikų kalbos vertė kun. Česlovas Kavaliauskas, Vilnius: Vaga, 1992, p. 85.

⁵⁹ *Šventasis raštas: Senasis Testamentas*, iš lotynų kalbos vertė Juozapas Jonas Skvireckas, Vilnius: Vaga, 1990, p. 30.

⁶⁰ *Krikščioniškosios ikonografijos žodynas*, sudarė Dalia Ramonienė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1977, p. 74.

⁶¹ *Ibid.*, p. 275.

⁶² *Ibid.*, p. 274.

⁶³ Ferber, min. veik., p. 230.

⁶⁴ Šveliova, min. veik.

⁶⁵ Eco, min. veik., p. 82.

⁶⁶ *Ibid.*, p. 82.

⁶⁷ *Ibid.*, p.82.

funkcionuoja ir katedrų architektūroje, tai akcentuoja ir Eco, kalbėdamas apie Viduramžių meną ir architektūrą: „Tai galėtų paaiškinti gotikos mene nuolat pasikartojančius penkiakampius motyvus, vienas dažniausių – gėlės žiedo pavidalo katedrų langai – rozetės. Penkialapė rožė, be visų kitų viduramžiais jai suteiktų reikšmių visada buvo skaičiaus penki įvaizdis“⁶⁸. Skaičius penki svarbus ir religijoje: „Penki yra paslaptingos prasmės kupinas skaičius, o pentada simbolizuoja mistinę ir estetinę tobulybę. Be to, šis skaičius šmėsčioja Šventajame Rašte (Penkiaknygė, penkios Viešpaties žaizdos)“⁶⁹. Šis skaičiaus penki ir rožės sugretinimas, leidžia laikyti rožę ir dieviškosios tobulybės simboliu. Lietuvių poezijoje šie motyvai turi biblijinę tradiciją, šis aspektas aktualus Bernardo Brazdžionio, Jono Plankio-Snaigės, Lacrimos (Marijos Katiliūtės), Janinos Degutytės, Juditos Vaičiūnaitės, Algimanto Mackaus, Aldonos Puišytės, Justino Marcinkevičiaus, Leonardo Gutausko eilėraščiuose.

Visų pirma rožė ir erškėtrožė poezijoje siejama su konkrečiais bibliniais asmenimis – Marija ir Kristumi. Todėl dėmesį patraukia Aldonos Puišytės eilėraštis „Paslaptingoji rožė“, Leonardo Gutausko eilėraštis [vandens lelijų žieduose keista šviesa švytėjo] bei Algimanto Mackaus tekstas „Erškėtis, įaugęs vaikystėn“ Krikščioniškoje simbolikoje Marija yra tapatinama su rože, ši rožės simbolika ir atsiskleidžia Puišytės eilėraštyje. Jau eilėraščio pavadinimas „Paslaptingoji rožė“ išryškina tai kas nepažinta, paslaptinga. Eilėraštis ir kuria paslaptingo nuotaiką, nes eilėraščio kalbančioji į Mariją žvelgia vaiko akimis, pirmoje strofoje iškyla vaikystės prisiminimas, pirmoji religinė patirtis, Marijos vaizdas siejasi su šeimos tradicijomis ir tėvų maldomis:

Paslaptingoji dangaus Rožyno
Rožė – iš litanijų senų –
Iš tėvų maldos, kokia graži man,
Kai vaikystę tolimą menu.

(Puišytė 1995, 14)

Marija eilėraščio kalbančiosios sąmonėje tai idealas, tobulybė, kažkas didingo ir paslaptingo. Dangaus rožynas, tai rojaus, dievo karalystės metafora, kuriame žydi gražiausia rožė – Marija. Eilėraštyje aktualizuotas Marijos kultas – giesmių giedojimas, vainikų pynimas, be to, aiški aliuzija į vieną iš Marijos ikonografinių tipų – septyniais kalavijais pervertą Marijos širdį:

Skausmo kalavijais septyniais
Perverta širdis Marijos švietė
Ten į širdis meilės spinduliai.

⁶⁸ Eco, min. veik., p. 61.

⁶⁹ Ibid., p. 57.

(Ibid., 14)

Paskutinėje strofoje pasikartoja rožės motyvas ir vaikystės prisiminimas. Graudus, bet pakylėtas kalbėjimas išreiškia tikėjimo pajautą, eilėraščio kalbančiajai dar vaikystėje įskiepytą meilę ir pagarbą Marijai, todėl idealizuotai Marija ir vadinama rože be dyglių:

Žydi Viešpaties kvapniam Rožyne

Tobulinusia Rožė – be dyglių...

Atmintis vėl viską man gražina

Su regėjimų džiaugsmu gailiu...

(Ibid., 14)

Leonardo Gutausko eilėraštyje rožės motyvas siejamas su Kristumi. Eilėraščio pradžioje lyrinis subjektas regi vandeniui einantį Kristų: „Savom akim mačiau, kaip Jis tuo ežeru atėjo“ (Gutauskas 1996, 106). Skirtinga yra tai, kad akcentuojamas ne tradicinis erškėčių vainikas, bet dagių. Dagys taip pat yra siejamas su kančia ir skausmu: „Be dagių vainiko, be žaizdų“ (Ibid., 106). Rožės motyvas simbolizuoja Kristaus žaizdas: „Kur buvo žaizdos, – rožės skleidėsi, žydėjo (Ibid., 106). Kristaus žaizdos prilyginamos rožei – pačiai tobuliausiai gėlei. Tai galima susieti ir su minėta Eco teorija apie kankinio ir rožės palyginimą. Kristaus žaizdos – jo kančios įrodymas, virsta žydinčiomis rožėmis.

Greta minėtinas ir Algimanto Mackaus eilėraštis „Erškėtis, įaugęs vaikystėn“, kur eilėraštis taip pat išryškina vaikystės topiką (kaip ir Puišytės tekste) bei religinį kontekstą. Šiame eilėraštyje taip pat figūruoja Kristus ir vienas pagrindinių jo atributų – erškėtis. Erškėčių vainikas lyrinio subjekto sąmonėje taip pat siejasi su praeitimi, vaikyste, iš vaikystės tikėjimo iškyla pagrindinis akcentas – erškėtis, ženklinantis Kristaus kančią:

Kuris Tau primintų mano verkimą,

Kai lydėdamas mane į ten, kur nėra Tavęs,

Palikai man aštrų savo karūnos erškėtį.

(Mackus 1991, 46)

Lyrinis subjektas reflektuoja vaikystėje atmintin įstrigusį kenčiančio Kristaus vaizdinį, iškyla atsisveikinimo motyvas, lyrinis subjektas kreipiasi į Kristų kaip į artimą draugą:

Ar tu sugrįši kaip tolimų kontinentų svečias

Ir priimsi iš manęs paskutinį ženklą mano prisiminimui? –

Tavo paliktą karūnos erškėtį?

(Ibid., 46)

Atsisveikinimas čia traktuotinas kaip Dievo netektis, tikėjimo praradimas (siejant su bežemių idėjomis ir išeivijos situacija).

Šią erškėčio bei skausmo ir kančios liniją savaip pratęsia Janina Degutytė eilėraštyje „Etiudas su erškėčiu“. Pirmoje eilėraščio dalyje konkretizuota eilėraščio kalbančiosios kančios ir skausmo priežastis, pasitelkiant tremties, karo temą, kartu išreiškiama ir kalbančiosios emocija, savijauta – tai atsiribojimas nuo pasaulio:

...Važiavo užkalti ešelonai –
aš buvau pasislėpus pasakoj.
Dundėjo tankai per grindinį –
(Degutytė 1988, 415)

Po ilgos pauzės (brūkšnių) antroje eilėraščio dalyje iškyla erškėčio motyvas, kuris sutelkia kalbančiosios patirtas negandas. Vilties praradimas išaugina erškėtį kaip skausmingos patirties ženklą: „liūtimis nuplovus paskutinį lūkestį, / erškėtį auginu ant lango“ (Ibid., 415). Priešingai, nei anksčiau analizuotame Mackaus eilėraštyje, erškėtis čia nebesiejamas vien su Kristaus kančia, o ženkliną bendras žmogaus patirtas ne tik fizinės, bet ir dvasinės kančias.

Kitoniška rožės motyvo reikšmė atsiskleidžia Jono Plankio-Snaigės eilėraštyje „Rūpintojėlis“. Akcentuojamas rūpintojėlio kultas, kuris siejamas su folklorine tradicija. Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad erškėtis, kaip rūpintojėlio atributas nefigūruoja, jį pakeičia rožės: „Sesutės rožem puošia, / Bučiuoja broliai kojas“ (Plankis-Snaigė 111). Stiprus iš folklorinės tradicijos einantis rūpintojėlio kultas, sesutės ir broliai jį puošia ne paprastomis gėlėmis, bet pačiomis gražiausiomis – rožėmis. Šį eilėrašį įdomu palyginti su kitų lietuvių poetų eilėraščiais apie rūpintojėlį. Pavyzdžiui, Antano Miškinio eilėraštyje „Rūpintojėlis“, priešingai, nei Plankio, kaip rūpintojėlio akcentas iškyla erškėčiai⁷⁰. Reikia pasakyti ir tai, kad Jono Plankio eilėraštyje atsiskleidžia dar viena rožės funkcija – tai šventųjų skulptūrėlių, paveikslų puošybinis elementas. Dėl šios priežasties minėtinas ir Juditos Vaičiūnaitės eilėraštis „Geltona rožė“, kur iškyla pamerktos po Marijos paveikslu rožės vaizdas, konkretizuota erdvė – Visų Šventųjų bažnyčia:

Laiba geltona rožė
po Marijos atvaizdu,
rugpjūčio žvakių šviesoje
Visų Šventųjų
tylioje bažnyčioje,
(Vaičiūnaitė 2007, 233)

Akcentuojama geltona rožės spalva – rožė geltona, nes yra apšviesta ryškios žvakių šviesos. Eilėraščio nuotaika melancholiška, bažnyčios ramuma kontrastuoja su miesto triukšmu:

Visų Šventųjų
tylioje bažnyčioje, kai mašinos grūdas gatvėj

⁷⁰ Žiūrėti priedą nr. 68.

prie kryžgatvių tvankių.

(Ibid., 233)

Šis eilėraštis skiriasi nuo kitų, šiai analizei pasirinktų eilėraščių tuo, kad rožės motyvas čia pateikiamas ne gilios religinės patirties, tikėjimo, bet estetinė, vizualumo prasme. Rožė čia yra sakralios erdvės – bažnyčios puošybinis elementas.

Rožės motyvas ypač ryškus lietuvių religinės lyrikos kūrėjos Marijos Katiliūtės (Lacrimos) kūryboje. Viena eilėraščių išryškėjanti rožės vaizdinį galima sieti su misticizmu, tikėjimo paslaptimi: „Raudoną ašarotą rožę / Aš klausinėju paslapties“ (Lacrima 1990, 104). Analizuojamame eilėraštyje atsiskleidžia skausmo semantika, kuri išreiškiama tam tikru supriešinimu: rožė tai pavasario dvelkimas, bet kartu ir kraujas mylinčios širdies, skausmo liniją sustiprina ir epitetas „ašarota rožė“. Dar viena rožės reikšmė, tai aukščiausios dieviškosios meilės išraiška: „Aš – Rojaus gyvas palikimas, / Aš – kraujas / mylinčios širdies / Ir meilei priklausau visa!“ (Lacrima 104). Rožės daugiaprasmiškumą poezijoje atskleidžia kitas Marijos Katiliūtės eilėraštis apie baltą rožę, kuri čia simbolizuoja tyrumą, nekaltumą, simbolinę prasmę įgyja ir rožės dygliai, tai tyrumo ir nekaltumo gynėjai: „Rožę baltą – / tyrą šviesią / Aš su ilgesiu paliesiu!.../ Bet tie dygliai.../ O, kaip skauda!“ (Lacrima 104).

Kitas, ne mažiau įdomus religinio rožės motyvo sklaidos pavyzdys, tai Bernardo Brazdžionio eilėraštis „Rožių lietaus šventoji“. Rožės motyvas šiame eilėraštyje aktualizuojamas pasitelkiant šv. Teresės kontekstą, eiliuotas tekstas pradedamas pačios šventosios išsakytais žodžiais – „Aš siųsiu rožių lietų“, pati šventoji yra apibūdinama taip: „Šv. Kūdikėlio Jėzaus ir Švč. Veido Teresė (1873-1897) – vienuolė karmelitė, Bažnyčios mokytoja, viena iš mylimiausių ir žinomiausių šventųjų. Pasakojama, kad mirštanti šv. Teresė buvo panaši į nukryžiuotą Jėzų, nes visą gyvenimą buvo jam pasišventusi“⁷¹. Šventosios Teresės siunčiamas rožių lietus, tai palaimos žemei metafora, išreikšta antrame eilėraščio posme:

Ir tarė ji: – Leisk, Viešpatie, aš siųsiu rožių lietų
Kad atsigautų vargstanti žmogaus širdis,
Kad ji, akla, ko netikėjo, įtikėtų,
Kad atsiverstų jai stebuklo paslaptis.

(Brazdžionis 1989, 274)

Rožės motyvas čia taip pat susietas su jau minėta paslapties topika – rožių lietus atskleis tikėjimo, stebuklo paslaptį, tai dovana žemės žmonėms.

Justino Marcinkevičiaus eilėraštis „Liepsnojantis krūmas“ dar vienas Biblijos įvaizdžio panaudojimo poezijoje pavyzdys. Eilėraščio pavadinimas – aliuzija į Biblijos motyvą – degantį krūmą, per kurį Dievas apsireiškė pranašui Mozei: „Mošė ganė savo uošvio, Madianiečių kunigo

⁷¹ Žiūrėta [2013-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.svteresele.lt/teresele/index.html>>.

Jetro, avis ir, nuvaręs bandą į tyrų gilumą, atėjo prie Dievo kalno Horebo. Ir Viešpats jam pasirodė ugnies liepsnoje iš krūmo vidurio. Jis matė krūmą degantį ir nesudegantį⁷².

Šiame eilėraštyje Biblijos įvaizdis transformuojamas į kūrybinį pašaukimą, kaip Dievas pašaukė Mozę degančio krūmo pavidalu, taip kūrybinis pašaukimas kreipiasi į žmogų, apie tai savo monografijoje kalba Dalia Čiočytė: „Apsireiškimo Mozei *degančiame krūme* epizodą (Iš 2–4) eilėraštis sieja su kūrybinio įkvėpimo paslapties refleksija: įkvėpimą kalbantysis suvokia kaip glaudaus sąlyčio su transcendencija momentą“⁷³. Eilėraščio kalbantysis lygina save su Moze: „Stoviu sumišęs – kaip Mozė – prie liepsnojančio krūmo“ (Marcinkevičius 1968, 87). Liepsnojančias krūmas – kūrybinis pašaukimas, tačiau kalbantysis – kūrėjas, nesugeba jo įprasminti, abejoja: „Dar nėra pašaukimo. Vis dar nėra tikrumo, / kad, sudavus lazda į uolą, ištrykš gyvybingas vanduo“ (Ibid., 87). Kalbantysis svarsto kūrybos paskirtį, esmę, kūryba suprantama kaip auka: „Už kiekvieną stebuklą reikia savim užmokėti – / savo gyvenimu, meile, širdim ir daina“ (Ibid., 87). Paskutinėje eilėraščio strofoje kalbančiojo anksčiau išsakytos abejonės dingsta, suvokiama kūrybos esmė, krintantis sniegas tai kūryba:

Štai ir dabar, prie liepsnojančio krūmo sustojęs,

supratau netikėtai, jog viskas yra liepsna.

Tad ištiesiau ranką. Ir stebuklas pasikartojo:

ėmė krist pirmas sniegas. Baltas, švarus kaip mana.

(Ibid., 87)

Vidinė kalbančiojo įtampa atslūgsta, iškritęs baltas sniegas – kūryba numalšina liepsną – kūrybinį pašaukimą. Apskritai, eilėraščių galima susieti su gyvenimo kelio paieškomis, tikslo siekimu, dėl kurių tenka nemažai paaukoti. Minimasis ir religinis terminas *mana* aprašytas Senajame testamente, tai kruopų pavidalo stebuklingas maistas kritęs iš dangaus⁷⁴. Iškritusi iš dangaus *mana* tai pagaliau pasiektas eilėraščio kalbančiojo tikslas ir dvasinė harmonija.

Apibendrinant šią analizę galima teigti, kad krikščioniškajame kontekste rožė ir erškėtrožė yra daugiaprasmiai įvaizdžiai, figūruojantys tiek Senajame, tiek Naujajame testamente. Nors analizuotuose tekstuose rožės, erškėtrožės (erškėčio) motyvų reikšmės giminingos, tačiau kiekvienas poetas tai pateikia poetiškai individualiai. Be to, reiškinių kartojimasis rodo rožės motyvo poetinę tradiciją. Rožės, erškėtrožės motyvas atlieka kelias funkcijas: figūruoja kaip kančios (labiau taikytina erškėčiui), Dievo meilės, dangiškosios palaimos įvaizdžiai. Rožė poezijoje yra siejama su konkrečiais bibliniais asmenimis – Kristumi, Marija, kaip yra Puišytės, Mackaus bei Gutausko eilėraščiuose, taip pat šventaisiais, pavyzdžiui, šv. Terese, ar ikonografiniais tipais – Rūpintojėliu. Pasitelkiant rožės, erškėčio įvaizdžius išreiškiamos ir lyrinių subjektų religinės

⁷² ST, min. veik., p. 79.

⁷³ Dalia Čiočytė, *Biblija lietuvių literatūroje*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1999, p. 195.

⁷⁴ *Krikščioniškosios ikonografijos žodynas*, min. veik., 181.

patirtys, išgyvenimai, kas matyti Mackaus, Puišytės, Marcinkevičiaus tekstuose, o Degutytės eilėraštyje iš religinės tradicijos einanti erškėčio simbolika pereina į bendražmogišką patyrimą. Religinė Katiliūtės lyrika rožę susieja su Kristaus krauju bei dieviškąja meile, tikėjimo paslaptimi, misticizmu. Rožė religiniame kontekste iškyla ir kaip šventųjų paveikslų ar skulptūrėlių puošybinis elementas.

IV. Poetinė ramunės tradicija: lietuviškas peizažas

Lietuvių poezijoje ramunės motyvas yra vienas pagrindinių lietuviško peizažo akcentų, bei apskritai siejasi su lietuviškumo topika. Tuo ramunė skiriasi nuo rožės, nes rožės motyvas tokių požymių lietuvių poezijoje neturi, yra daugiau siejamas su kultūriniais kontekstais ir intertekstais. Ramunė – paplitęs augalas Lietuvos gamtovaizdyje: „Paplitusi beveik visoje Europoje, žydi gegužės – rugpjūčio mėn. Auga laukuose, dykvietėse, šiukšlynuose, pakelese“⁷⁵. Ramunė poezijoje yra kaip tipizuoto lietuviško peizažo dalis eilėraščiuose, kur kalbama apie tėvynę, gimtuosius kraštus, laisvę, varijuojama lietuviškumo tematika. Tai ryšku Salomėjos Nėries, Jono Plankio-Snaigės, Janinos Degutytės, Vytauto Kirkučio eilėraščiuose.

Salomėjos Nėries eilėraštis „Rudenio arimuos“ – vienas žinomiausių eilėraščių apie ramunę lietuvių poezijoje. Ramunės motyvas čia yra pagrindinė dominantė, gija, vystanti ir visą lyrinį išgyvenimą. Pirmojoje strofoje tradicinis, lietuviškas peizažas: upė Širvinta, arimai, ruduo ir ramunė:

Barsto baltą smėlį
Širvinta nurimus
Rymo ramunėlė
Rudenio arimuos.
(Nėris 2001, 93)

Tokio peizažo paskirtis – kurti liūdną vienatvės nuotaiką, ryškus kontrastas – dideli rudenio arimai ir vienintelė gležna gėlė – ramunėlė. Dar ryškesnis kontrastas yra antroje strofoje, kur pirmoje strofoje vyravusi ramybė virsta gamtos neganda:

Viesulai padaužos
Jau sparnus pakėlę
Tai blaškys ir laužys
Lauko ramunėlę.
(Ibid., 93)

Vienišos ramunės motyvas čia įprasmina ir žmogaus būtį. Žmogus kaip ir arimų ramunė neretai blaškomas gyvenimo negandų, išbandymų. Lyrinis subjektas klausdamas ramunę, tarsi užduoda tą klausimą ir sau: „Kam viena likai tu / Rudenio arimuos“ (Ibid., 93). Išskyla laikinumo nuojauta – neilgas, laikinas ramunės žydėjimas arimuose, kaip ir neilgas žmogaus gyvenimas. Ramunės motyvą šiame eilėraštyje galima sieti su vienatve, egzistencija, liūdesiu, laikinumu.

⁷⁵ Zita Bandzaitienė...[et al], *Vaistinių augalų auginimas*, Vilnius: Mokslas, 1983, p. 89.

Ramunę, kaip tipiską, tradicinį lietuvišką augalą atskleidžia ir Jono Plankio eilėraštis „Ramunės ir edelveisai“. Jau kūrinio pavadinimas kuria priešpriešą tarp dviejų augalų: edelveisai – retos, kalnuose augančios gėlės, gali būti tapatinamos su neoromantikų mėlynąja gėlele, kaip siekiamybės, troškimų, tobulybės simbolis ir ramunės – Lietuvos pievose augančios gėlės. Eilėraštyje ryški svetimų kraštų ir Lietuvos priešprieša: „Matei tu žydrijį Dunojų / Ir Alpių žydinčią tėvynę; Kad jau sapnuos matai Dubysą / Ir kad be jos it žiedas vysti“ (Plankis-Snaigė 46). Ramunės eilėraščio subjektui primena tėvynę, į kurią norisi sugrįžti iš svetimų kraštų: „Tat pasakyki, ko šiandieną / Tu graudines aukštoj viršūnėj?.. / Ko mintimis klajoji vienas / Plačiais laukais baltų ramunių?“ (Ibid., 46). Ramunių laukas yra visos Lietuvos metafora. Paskutinėje strofoje skausmingas tėvynės ilgesys, kuris eilėraščio subjektui pirmiausia asocijuojasi su ramunėmis: „Našlaičio nedalion patekęs, / Suprasi nūn, graudus klajūne, / Kaip ilgis ašarotos akys / Tėvynės Lietuvos ramunių“ (Ibid., 46). Eilėraštyje ryški lietuviškojo neoromantizmo tradicija – tėvynės ilgesys ir idealizavimas, minėtos priešpriešos kuria ir vidinį subjekto prieštaravimą – norą ištrūkti, pamatyti kitus kraštus, patenkinti dvasios polėkius, tačiau vidinė harmonija galima tik tada, kai esi tėvynėje.

Tipiškas, atsikartojantis lietuviškas peizažas – ramunių pieva, prie kelio auganti ramunė, vasara, paukščiai išryškėja Degutytės eilėraštyje „Ramunė“. Pažymėtina, kad Degutytės poezijoje apskritai labai ryškūs augalų motyvai. Poetė apdainuoja pienes, aguonas, smilgas, kmynus, našlaites, taip pat ir ramunes⁷⁶. Tokie augalai neretai laikomi piktžolėmis, bet poezijoje jie virsta individualiomis poetinėmis liūdesio, atskirtumo, laikinumo metaforomis. Degutytės poetinį pasaulį tyrinėjo Džiuljeta Maskuliūnienė: „Janinos Degutytės (1928–1990), žymios XX a. antros pusės lietuvių poetės, eilėraščių ciklas *Piemenaitė karalaitė* (1982) – ryškus ir įdomus gėlių bei apskritai floristinio motyvo išskleidimas lietuvių poezijoje <...>. Aprašomos ne tik tradicinės gėlės – našlaitė, rugiagėlė, bet ir įvairi miškų, pievų, sodybų augalija – asiūklis, pelynas, takažolė ir kt. Kiekvienas eilėraštis – įstabus augalo „portretas“, vis kitokia impresija“⁷⁷. Tradicinė ramunės motyvo semantika ir atskleidžia eilėraštyje „Ramunė“:

Ramunė – visų išdainuota,
Ramunė – baltai vainikuota,
Lietuviško lauko žvaigždė.

(Degutytė 1982, 24)

Koncentruotas poetinis žodis atskleidžia pagrindines ramunės savybes – populiarumą, paplitimą, baltą žiedlapių spalvą. Jau pirmoji strofa ramunę sieja su lietuviškumo topika. Metaforiškai įvardyta, kad „ramunė lietuviško lauko žvaigždė“, taigi ramunė Lietuvos laukuose pati

⁷⁶ Viktorija Daujotytė, *Janina Degutytė*, Vilnius: Vaga, 1984, p. 277.

⁷⁷ Maskuliūnienė, min. veik., p. 159.

gražiausia, ryškiausia, tobuliausia gėlė. Ramunės žydėjimas poetiškai įvardijamas kaip švytėjimas: „Švieti tu laukuos birželi“; „Švieti tu laukuos kai lietūs / Kai verkia rudens erdvė“ (Ibid., 24), išryškėja ir ilgas ramunės žydėjimo laikas – nuo vasaros pradžios iki rudens (juk ir Nėries eilėraštyje ramunė žydi rudenį). Šiame eilėraštyje galima išskirti tokius lietuviškumo elementus iš kurių vienas pagrindinių yra ramunė: birželio mėnuo, beržai, saulė, ramunė, rudeniniai vėjai, lietūs, taip pat ir gandrai, ažuolas: „Ir dienai – iš saulės ir ūko, – / ir ažuolui, ir upeliukui, gandrulizdžiui su gandruikais – / žydėk, amžinai žydėk“ (Ibid., 24). Reikia paminėti ir tai, kad ramunė vaizduojama su tokiais pat užribio augalais: „Tu – smilgos balta seselė“ (Ibid., 24). Atskirtumą, užribį paryškina ir tokios detalės kaip kelias ir slenkstis: „Nuo slenkščio per visą kelią / lydėk mus visus, lydėk“ (Ibid., 24). Apibendrinant galima pasakyti, kad šis Degutytės eilėraštis kuria tradicinį poetinį ramunės „portretą“. Subjekto sąmonėje ramunė – gražiausia Lietuvos gėlė, vienas iš tautinio peizažo vaizdinio elementų.

Modernus ramunės motyvo pateikimas yra Kirkučio eilėraštyje „Ramunės gandrulizdyje“. Eilėraščio pavadinimas kuria lietuviškumo topiką – ramunės, lietuviškas augalas, gandrulizdis – būdingas Lietuvos sodybų, kaimų atributas. Kūrinyje lietuviškumo atributų yra ir daugiau: gandrai – nacionalinis Lietuvos paukštis, apyniai, lietus, pušys. Poetiškas ramunių palyginimas su gandro plunksnomis: „baltos kaip gandro plunksnos“⁷⁸. Išryškėja liūdnumo semantika, noras ištrūkti, patekti kažkur kitur. Poetinį netikėtumą kelia tai, kad ramunės vaizduojamos ne tradicinėje erdvėje, tokioje kaip pieva, laukas, pakelė, o gandro lizde: „baltos kaip gandro plunksnos / iškėlusios galvas alkanos / skristų jei neturėtų šaknų“ (Ibid.,). Toliau eilėraštyje – liūdna nuotaika, pabaigos, laikinumo jausmas: „apyniai apsiveja lietu / ir nieko daugiau neprisidursi / eina žemė namo“ (Ibid.,). Išryškėja augalų triada: ramunės, apyniai, pušys. Apyniai – „tvirtos draugystės, ištikimybės simbolis“⁷⁹, augalas ilgaamžis, todėl gali būti suprantamas ir kaip tvirtybės, ilgaamžiškumo reiškėjas. Pušis senovės lietuvių buvo laikoma pakylėtu, šventu medžiu, simbolizavo nemirtingumą⁸⁰. Ramunė – liaudiškas, lietuviškas augalas, todėl ši augalų triada dar labiau sustiprina lietuviškumo topiką, įkūnija ilgaamžės vertybes ir tradicijas.

Keli analizės pavyzdžiai rodo, kad ramunė lietuvių poezijoje dominuojantis augalas. Tai gali būti motyvuojama tuo, kad ramunė – artimas augalas lietuviui, žydi visose pievose, neretai auginamos ir darželiuose. Eilėraščiuose, besisiejančiuose su lietuviškumo tematika – nuo peizažo iki lyrinių subjektų išgyvenimų, ramunė yra viena pagrindinių dominančių. Poetiškai įdomus

⁷⁸ Vytautas Kirkutis, „Ramunės gandrulizdyje“, žiūrėta [2013-04-07]. Prieiga per internetą:

<http://www.kirkutis.xz.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=90&Itemid=40>.

⁷⁹ Darius Peckus, „Ilgaamžis apynys“, *Valstiečių laikraštis*, 2008, balandžio 18 d., žiūrėta [2013-05-08]. Prieiga per internetą: <<http://www.valstietis.lt/Archyvas/Priedu-archyvas/2008-metai-Balandis/Ilgaamzis-apynys>>.

⁸⁰ Virginija Skučaitė, „Pušis metus pradeda“, *Kauno diena*, 2002, gruodžio 30 d., žiūrėta [2013-05-08]. Prieiga per internetą: <<http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/pusis-metus-pradeda-4982>>.

ramunės motyvo pateikimas Kirkučio eilėraštyje – ramunė figūruoja augalų triadoje, kurie taip pat išskyla kaip lietuviškumo ir amžinųjų vertybių akcentai.

V. IŠVADOS

1. Augalų, gėlių motyvai yra reikšminga poezijos dalis, pasikartojantys jų motyvai tampa akivaizdžiu mokslinių tyrinėjimų objektu.
2. Surinkti eilėraščiai, kuriuose yra ramunės ir rožės motyvų rodo, kad šie motyvai figūruoja tiek lietuvių poetų klasikų (Antano Strazdo, Maironio, Salomėjos Nėries, Pauliaus Širvio, Janinos Degutytės), tiek modernių, šiuolaikinių autorių (Juditos Vaičiūnaitės, Eduardo Mieželaičio, Kornelijaus Platelio) eilėraščiuose.
3. Atlikta analizė išryškino ramunės ir rožės motyvų tradiciją lietuvių poezijoje.
4. Ramunės motyvo atsiradimas lietuvių poezijoje sietinas su tautosakine tradicija, liaudies magija – būrimais iš gėlių ir žolynų, Rasų-Kupolių švente, taip pat folklorinę tradiciją pratęsusia romanso retorika.
5. Ramunė lietuvių poezijoje siejama su meilės būrimo „myli-nemyli“ semantika. Poezijoje aktualizuojamas pats būrimo momentas, pavyzdžiui, Pauliaus Širvio, Reginos Liubertaitės, Vytauto Rudoko eilėraščiuose. Neretai ramunė iškyla ir kaip pagrindinė lyrinio vyksmo dominantė – vaizduojant ramunę išreiškiami lyrinių subjektų išgyvenimai, emocijos, pavyzdžiui, Jono Plankio-Snaigės, Juditos Vaičiūnaitės, Eugenijos Liumaitės eilėraščiuose.
6. Skirtingai nuo rožės, ramunės motyvas lietuvių poezijoje išsiskiria tuo, kad turi ryškias sąsajas su lietuviškumo topika. Ramunės motyvas tokiuose eilėraščiuose iškyla kaip pagrindinis tipizuoto lietuviško peizažo objektas, tačiau tokio peizažo paskirtis ne vien vizualinė, estetinė, o išreiškia ir lyrinių subjektų emocijas, žmogaus gyvenimo ir augalo paralelę. Tai ryšku Salomėjos Nėries, Jono Plankio-Snaigės, Janinos Degutytės, Vytauto Kirkučio eilėraščiuose.
7. Ramunės ir rožės motyvų skirtingumą lemia tai, kad rožė, neabejotinai turi labai platų kultūrinį kontekstą. Žinoma, ramunę taip pat iš dalies galima sieti su platesniu etnokultūriniu kontekstu, nes būrimą „myli-nemyli“ žino ne viena pasaulio tauta.
8. Rožės motyvas yra siejamas su antikinė mitologija ir kultūra. Antikiniai rožės motyvo intertekstai ryškūs ir lietuvių poezijoje. Tai pasakytina apie Juditos Vaičiūnaitės, Eduardo Mieželaičio, Kornelijaus Platelio eilėraščius.
9. Rožės motyvo reikšmių paradigmoje ryškus religinis diskursas. Rožės motyvas turi seną religinę tradiciją. Rožė figūruoja Biblijoje, krikščioniškoje ikonografijoje. Lietuvių poezijoje rožė (taip pat ir erškėtis) siejami su konkrečiais bibliniais asmenimis – Kristumi, Marija. Tai atsispindi Algimanto Mackaus, Aldonos Puišytės, Leonardo Gutausko, eilėraščiuose. Religinė Marijos Katiliūtės lyrika priartina rožę prie misticismo ir tikėjimo paslapties.

10. Abu šiuos motyvus jungia tai, kad yra ryškios ramunės ir rožės sąsajos su meilės topika. Per tai išryškėja ir šių motyvų santykis su moteriškumu, tačiau galima teigti, kad čia išskyla ramunės ir rožės semantinė opozicija: ramunė įkūnija paprastą, gražią, kuklią, jautrią merginą / moterį. Ramunė lietuvių poezijoje išskyla kaip princesės, karalaitės metafora (Jono Plankio-Snaigės, Bronės Buivydaitės tekstai), o rožė yra labai prieštaringa: poezijoje gali simbolizuoti pačią gražiausią ir tobuliausią mylimąją, bet gali kelti asociacijas ir su neapykanta, pykčiu, kerštu, skausmu. Tai išryškėja Salomėjos Nėries, Jono Aisčio, Eduardo Mieželaičio, Reginos Liubertaitės eilėraščiuose. Rožės reikšmės poezijoje priklauso ir nuo spalvos, raudona ir balta rožės įkūnija ir skirtingas meilės rūšis, tai atskleidžia Aido Marčėno eilėraštis.
11. Bendra ramunės ir rožės motyvams yra tai, kad poetų klasikų kūryboje (Salomėjos Nėries, Jono Plankio-Snaigės, Pauliaus Širvio ir kt.) šie motyvai siejasi su tautosakine, romansine tradicija.
12. Ramunės ir rožės motyvai lietuvių poezijoje figūruoja ir kaip stereotipai. Stereotipiškumas atsiskleidžia per sąsajas su meilės topika. Tokiuose eilėraščiuose ramunė ir rožė atskleidžia paviršutiniškus išgyvenimus, dažnai yra tik stebėjimo objektas, pateikiamas vaizdas, tačiau jis nereflektuojamas. Ryškios sąsajos ir su estradinėmis dainomis. Poezijoje matyti estradinių dainų motyvai ir atvirkščiai, poezijos motyvai perkeliami į estradines dainas.
13. Šis tyrimas gali būti toliau plėtojamas lyginant ramunės ir rožės motyvus su kitomis gėlėmis, pavyzdžiui, lelija ir rūta.

VI. SANTRAUKA

Pagrindinės sąvokos: lietuvių poezija, ramunės motyvas, rožės motyvas, meilės topika, antikos intertekstai, Biblijos intertekstai, stereotipiškumas.

Ramunės ir rožės motyvai dominuoja ir pasikartoja lietuvių poezijoje. Šio darbo objektas – lietuvių poezijos ramunės ir rožės motyvai, kurie yra tapę poetiniais įvaizdžiais. Darbe analizuojama XIX – XXI a. lietuvių poetų kūryba, taip siekiant atskleisti poetinę šių motyvų tradiciją, išryškinti pagrindines reikšmes. Tyrimui surinkta 94 lietuvių poetų eilėraščiai su ramunės motyvu ir 118 eilėraščių su rožės motyvu. Darbe analizuojami ne visi tekstai, visi tyrimui surinkti eilėraščiai pateikiami darbo prieduose. Į meninį aspektą atsižvelgiama tik iš dalies, nes darbe svarbu atskleisti kuo platesnį ramunės ir rožės motyvų vaizdą, parodyti šių motyvų paplitimą lietuvių poezijoje. Darbe remiamasi komparatyvistikos metodologija bei semantine struktūrine analize, taip atskleidžiamos pasikartojančios ramunės ir rožės motyvų semantinės-struktūrinės reikšmės lietuvių poezijoje.

Visų pirma, šių motyvų genezė ir dominavimas lietuvių poezijoje sietinas su lietuvių liaudies pokario dainomis, romanso tradicija. Abu motyvai lietuvių poezijoje iškyla meilės topikos kontekste. Ramunė poezijoje figūruoja kaip meilės gėlė, iškyla kaip meilės būrimo „mylinemyli“ atributas. Rožės ir meilės topikos ryšį atskleidžia antikinė tradicija, rožės motyvo poetinis ryšys su krauju, ugnimi, auksu. Abu motyvus sieja moteriškumo semantika. Tačiau lyginant ramunę ir rožę ryškėja semantinės opozicijos: ramunė poezijoje iškyla kaip tyros, kuklios merginos, princesės, karalaitės metafora, o rožės figūra siejama su tobuliausiu mylimąja, kerštinga, aistringa, gaivališka, fatališka moterimi. Ramunės ir rožės motyvai yra tapę ir poetiniais stereotipais. Pasitelkiant šiuos motyvus išreiškiamas paviršutiniškas, primityvus meilės išgyvenimas.

Ramunė lietuvių sąmonei artimesnė gėlė, todėl ramunės motyvas lietuvių poezijoje funkcionuoja ir kaip lietuviško peizažo dalis, ko negalima pasakyti apie rožę. Tokiuose eilėraščiuose ramunė iškyla kaip liūdesio, vienišumo, tėvynės ilgesio reiškėja. Tekstuose dominuoja melancholiška, gaudi nuotaika – tipiška lietuvių charakteriui.

Rožės motyvas lietuvių poezijoje išsiskiria tuo, kad turi seną religinę tradiciją. Rožės, erškėtrožės motyvas figūruoja eilėraščiuose apie Kristų, Mariją, šventuosius, be to, taip išreiškiamos ir lyrinių subjektų patirtys.

Akcentuotina, kad pasikartojantys gėlių, augalų motyvai lietuvių poezijoje yra aktualus mokslinių tyrinėjimų objektas.

VII. SUMMARY

Keywords: Lithuanian poetry, daisy motif, rose motif, love topica, ancient intertexts, Bible intertexts, stereotypes.

Daisies and roses motifs repeat are dominate the Lithuanian poetry. Object of this work is – Lithuanian poetry daisy and rose motifs, which have become poetic images. The paper analyzes the 19th – 21st century Lithuanian poet's works, so as to reveal the poetic tradition of these motifs, highlighting the fundamental values. In the study 94 Lithuanian poets' poems with daisy motif and 118 poems with roses motif were collected. The paper analyzes not all the texts, all the collected poems are presented in the appendices to the work. The artistic aspect is taken into account only partly because in the work it is important to reveal as wide daisy and rose motifs image as possible, to show the reasons of their prevalence in the Lithuanian poetry. The paper is based on comparativist methodology and semantic structural analysis, recurring daisy and rose motifs' semantic -structural significance in Lithuanian poetry is revealed.

In particular, the genesis of the motifs and dominance in the Lithuanian poetry is associated with the post-war Lithuanian folk songs, romance tradition. Both motives in Lithuanian poetry, love arises in the context of topica. Daisy appears in poetry as the flower of love, emerging as a love fortune-telling "love-not love" attribute. The link between rose and love topica is revealed by ancient tradition, roses motif's poetic connection with blood, fire, gold. Both motives are linked by femininity semantics. However, comparing daisy and rose semantic opposition emerges: chamomile in poetry emerges as metaphor of a pure, modest girl, princess, rose's figure is associated with the most perfect sweetheart, revengeful, passionate, spontaneous, fatal woman. Daisy and rose motifs have become poetic stereotypes as well. With the help of these motifs, shallow, primitive love survival is expressed.

Daisy is the flower closer to Lithuanian's consciousness, so daisy's motif in Lithuanian poetry functions also like the part of Lithuanian landscape, which can not be said about the rose. In such poems chamomile emerges as the expression of sadness, loneliness, homesickness. Melancholic, sad mood so typical to Lithuanian character prevail in the texts.

Rose's motif in Lithuanian poetry stands out in that it has an old religious tradition. Motif of rose, rosehip appears in the poems about Christ, Mary, the saints, also is used to express the experiences of the author herself.

It should emphasized that repeating floral motifs in Lithuanian poetry are the subject of scientific research.

VIII. ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. Julius Anusavičius, Rožė, *Lietuvių meilės lyrika*, Vilnius: Vaga, 1989, p. 42.
2. Jonas Aistis, Rožė, *Katarsis*, Vilnius: Vaga, 1998, p. 48.
3. Bronė Buivydaitė, Ramunės, *Karklo švilpa*, Vilnius: Vaga, 1972, p. 33.
4. Butkų Juzė, [Aš baltosios rožės žiede], *Lietuvių meilės lyrika*, Vilnius: Vaga, 1989, p. 112.
5. Bernardas Brazdžionis, Rožių lietaus šventoji, *Poezijos pilnatis*, Vilnius: Lietuvos kultūros fondas, 1989, p. 274.
6. Irena Garbenčiūtė-Damaševičienė, Ramunės žiedas, *Esu moteris*, Kaunas: Naujasis lankas, 2004, p. 32.
7. Janina Degutytė, Etiudas su erškėčiu, *Rinktiniai raštai I*, Vilnius: Vaga, 1988, p. 415.
8. Janina Degutytė, Ramunė, *Piemenaitė karalaitė*, Vilnius: Vaga, 1982, p. 24.
9. Danutė Drebulienė, Žolynų takais, *Baltų beržų taku*, Vilnius: Firidas, 2005, p. 57.
10. Paulius Drevinis, Penki piešinėliai: Ramunėlė, *Sunki kelionė*, Vilnius: Vaga, 1989, p. 32.
11. Aldona Dziskienė, Burtagėlė, *Vėlyva vyturio giesmė*, Vilnius: Atkula, 1998, p. 8.
12. Birutė Gaigalienė, Žemės šiluma, *Žemės šiluma*, Kaunas: Naujasis lankas, 2003, p. 77–78.
13. Petras Gaulė, Paklydo ramunė rugiuos, [žiūrėta 2012-04-18]. Prieiga per internetą: <http://dainutekstai.lt/r1225/aleksas-lemanas-paklydo-ramune.html>.
14. Leonardas Gutas, [Vandens lelijų žieduose keista šviesa švytėjo], *Betliejus*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1996, p. 106.
15. Aldona Kairienė, Paklydimas, *Detalės*, Brooklyn: Ateitis, 1986, p. 66.
16. Marija Katiliūtė, [Raudoną ašarotą rožę], *Troškulys*, Vilnius: Vaga, 1990, p. 104–105.
17. Marija Katiliūtė, [Rožę baltą], *Troškulys*, Vilnius: Vaga, 1990, p. 108.
18. Vytautas Kaziela, [Toks mėlynas vakaro uostas], *Paleisk paukštį*, Vilnius: Periodika, 1990, p. 15.
19. Svetlana Kirkilienė, Ramunės, *Pilaitės giesmininkai: Vilniaus Pilaitės rajono gyventojų kūryba*, 2004, p. 40–41.
20. Vytautas Kirkutis, Ramunės gandraizdyje, žiūrėta [2013-04-07]. Prieiga per internetą: http://www.kirkutis.xz.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=90&Itemid=40.
21. Birutė Lengvenienė, Deginu rožę, *Deginu rožę*, Klaipėda: Sauliaus Jokužio leidykla-spaustuvė, 1998, p. 146.
22. Regina Liubertaitė, Atsivėrimai. Žydėjimas. Ramunės, žiūrėta [2013-01-12]. Prieiga per internetą: http://www.vydija.lt/kurejai_kuryba/Pranciska_Regina/Pranciska_eiler5.htm.

23. Regina Liubertaitė, Atsivėrimai. Žydėjimas. Rožės, žiūrėta [2013-01-11].
Prieiga per internetą: <http://www.vydija.lt/kurejai_kuryba/Pranciska_Regina/Pranciska_eiler5.htm>.
24. Regina Liubertaitė, Apie rožę, žiūrėta [2013-01-11].
Prieiga per internetą: <<http://www.spauda.lt/skaityti/vizijos/prl.htm>>.
25. Eugenija Liumaitė, [Ant grindinio ramunė merdėja], *Tikiu ir klausiu*, Vilnius: Apskaita, 1994, p. 34.
26. Algimantas Mackus, Erškėtis jaugęs vaikystėn, *Augintinių žemė*, Chicago: A. Mackaus knygų leidimo fondas, 1984, p. 46.
27. Maironis, Rūtų vainikas, *Pavasario balsai*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2012, p. 124.
28. Maironis, Duetas, *Pavasario balsai*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2012, p. 108.
29. Justinas Marcinkevičius, Liepsnojantis krūmas, *Liepsnojantis krūmas*, Vilnius: Vaga, 1968, p. 87.
30. Aidas Marčėnas, Baltoji rožė, *Angelas*, Vilnius: Vaga, 1991, p. 44.
31. Eduardas Mieželaitis, [erškėtrože tu mano – aš bijau], [ir pagaliau – banalios kaip tikrovė rožės], *Consonantai Helenai*, Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1994, 146, 39.
32. Eduardas Mieželaitis, Baroko sonetai 4, *Postskriptumai*, Vilnius: Vaga, 1986, p.179–180.
33. Eduardas Mieželaitis, Baroko sonetai 1, *Postskriptumai*, Vilnius: Vaga, 1986, p. 57–58
34. Eduardas Mieželaitis, ciklas „Tūkstantis ir viena naktis“: 1, 2, *RaštaiI*, Vilnius: Vaga, 1982, p. 349, 350.
35. Eduardas Mieželaitis, [Tu esi tarytum aukso rožė], *Aleliumai*, Vilnius: Vaga, 1974, p. 489–490.
36. Dalia Milukaitė, Likimo rožė, *Likimo rožė*, Šiauliai: Saulės delta, 1997, p. 4.
37. Dalia Milukaitė, Rožė, *Likimo rožė*, Šiauliai: Saulės delta, 1997, p. 67.
38. Neseik sau rožės prie kasų, žiūrėta [2013-05-10]. Prieiga per internetą:
<<http://www.music.lt/lt/daina/Neseik-Sau-Rozes-Prie-Kasu/48997/>>.
39. Salomėja Nėris, Rudenio arimuos, *Kaip žydėjimas vyšnios*, Vilnius: Žuvėdra, 2001, p. 93.
40. Salomėja Nėris, Raudona rožė I, Raudona rožė II, *RaštaiI*, Vilnius: Vaga, 1984, p. 318–319.
41. Kornelijus Platelis, Rožės, *Prakalbos upei*, Vilnius: Vaga, 1995, p. 81–82.
42. Aldona Puišytė, Paslaptingoji rožė, *Šviesa pro erškėtį*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1995, p. 14.
43. Henrikas Radauskas, Rožė, *Visi eilėraščiai*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2007, p. 278.

44. Henrikas Radauskas, Rožių garbintojos, *Pasauliu netikiu, o Pasaka tikiu*, Kaunas: Šviesa, 1965, p. 148.
45. Henrikas Radauskas, Rožė ir mirtis, *Eilėraščiai*, Vilnius: Baltos lankos, 1965, p. 226.
46. Juozas Ruzgis, Ramunių laukas, *Tu mano tylus liūdesys*, Šiauliai: Saulės delta, 1995, 38.
47. Jonas Plankis-Snaigė, Rūpintojėlis, *Ramunės ir edelveisai*, Vilnius: Alkos leidykla, 2010, p. 111.
48. Jonas Plankis-Snaigė, Slaptingasis karaliūnas, *Ramunės ir edelveisai*, Vilnius: Alkos leidykla, 2010, p. 52.
49. Jonas Plankis-Snaigė, Nemuno ramunei, *Ramunės ir edelveisai*, Vilnius: Alkos leidykla, 2010, p. 30.
50. Jonas Plankis-Snaigė, Sapfo, *Ramunės ir edelveisai*, Vilnius: Alkos leidykla, 2010, p. 24.
51. Jonas Plankis-Snaigė, Paskutinė vaivorykštė, *Ramunės ir edelveisai*, Vilnius: Alkos leidykla, 2010, p. 78.
52. Jonas Plankis-Snaigė, Užsimerkit akys, *Ramunės ir edelveisai*, Vilnius: Alkos leidykla, 2010, p. 85.
53. Jonas Plankis-Snaigė, Ramunės ir edelveisai, *Ramunės ir edelveisai*, Vilnius: Alkos leidykla, 2010, p. 46.
53. Joana Staskevičienė, Rožės ankstų rytą, *Nepaklyskit kely*, Šakiai: KŪB Medvetas, 2001, p. 129.
54. Paulius Širvys, Baltoji pasaka, *Suraski tą žvaigždėlę*, Vilnius: Vaga, 1984, p. 57–58.
55. Gražina Tulauskaitė, Prisipažinimas, *Lietuvių poezija I*, Vilnius: Vaga, 1969, p. 586.
56. Judita Vaičiūnaitė, Geltona rožė, *Raštai II*, Vilnius: Gimtasis žodis, 2007, p. 233.
57. Judita Vaičiūnaitė, Laukinės ramunės, *Raštai II*, Vilnius: Gimtasis žodis, 2007, p. 230.
58. Judita Vaičiūnaitė, Rožė, *Raštai II*, Vilnius: Gimtasis žodis, 2007, p. 531.
59. Judita Vaičiūnaitė, Stoties kavinukė, *Nemigos aitvaras*, Vilnius: Vaga, 1985, p. 124.
60. *Lietuvių liaudies dainynas XXI, Karinės-istorinės dainos 6: partizanų dainos*, Aš netikėjau, kad baltos rožės, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2009, p. 251.
61. *Lietuvių liaudies dainynas XXI, Karinės-istorinės dainos 6: partizanų dainos*, Tyliai tyliai krinta baltas vyšnios žiedas, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas 2009, p. 475–476.
62. *Lietuvių liaudies dainynas XXI, Karinės-istorinės dainos 6: partizanų dainos*, Tave pamilau žydint sodams, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas 2009, p. 486.

63. *Šventasis Raštas: Naujasis Testamentas*, iš graikų kalbos vertė kun. Česlovas Kavaliauskas, Vilnius: Vaga, 1992.
64. *Šventasis Raštas: Senasis Testamentas*, iš lotynų kalbos vertė Juozapas Jonas Skvireckas, Vilnius: Vaga, 1991.
65. Zita Bandzaitienė...[et al], *Vaistinių augalų auginimas*, Vilnius: Mokslas, 1983.
66. Dalia Čiočytė, *Biblija lietuvių literatūroje*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1999, 241.
67. Viktorija Daujotytė, *Jurgis Baltrušaitis*, Vilnius: Mintis, 1974.
68. Viktorija Daujotytė, *Janina Degutytė*, Vilnius: Vaga, 1984.
69. Pranė Dundulienė, *Senovės lietuvių mitologija ir religija*, Vilnius: Mokslas, 1990.
70. Umberto Eco, *Menas ir grožis viduramžių estetikoje*, iš italų kalbos vertė Jonas Vilimas, Vilnius: Baltos lankos, 1997.
71. Umberto Eco, Postilė „Rožės vardui“, *Rožės vardas*, Vilnius: Alna, 1991, p. 409–428.
72. Michael Ferber, *Literatūros simbolių žodynas*, iš anglų kalbos vertė Laimantas Jonušys, Vilnius: Mintis, 2004.
73. Jadvyga Balvočiūtė, Stasys Gudavičius, *Jaunajam gėlininkui*, Kaunas: Šviesa, 1988.
74. Leonarda Jekentaitė, „Salomėjos Nėries demonas“, *Salomėja Nėris: Tarp dainos ir regėjimo*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005, p. 73–89.
75. Elona Jovydienė, „Kodėl ramunei teko meilės orakulo vaidmuo“, *Šiaulių naujienos* 1997 rugpjūtis, nr. 13.
76. Vilieta Juškienė, „Poetinis tekstas: erškėčio įvaizdžio paradigmos“, *Gimtas žodis*, 2007, nr. 5, p. 21–24.
77. Algis Kalėda, „Poetikos transformacijos ir jų kontekstai: įvadas į Kornelijaus Platelio meninį pasaulį“, *Colloquia*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, žiūrėta [2013-01-10]. Prieiga per internetą:
<http://www.ilti.lt/failai/Nr_28Colloquia_Str_Kaleda.pdf>.
78. Gražina Kadžytė, elektroninis laiškas, 2011-11-04 / 2011-11-08.
79. Libertas Klimka, elektroninis laiškas, 2011-10-27 / 2011-10-28.
80. Konferencijos „Rosa mundi“ idėjos ir turinys“, žiūrėta [2013-01-09]. Prieiga per internetą:
<http://www.hortusapertus.lt/2012/02/roziu-konferencija-rosa-mundi/>.
81. *Krikščioniškosios ikonografijos žodynas*, sudarė Dalia Ramonienė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1977.

82. Vytautas Kubilius, „Komparatyvistika atvirame pasaulyje“, *Darbai ir dienos*, 8 (17), Kaunas: KDU, 1999, p. 247.
83. Nikolajus Kunas, *Senovės Graikijos legendos ir mitai*, vertė Bronius Saulis, Kaunas: Šviesa, 1988.
84. *Kupole rože: Sekminių – Joninių papročiai ir tautosaka*, parengė Nijolė Marcinkevičienė...[et al], Vilnius: Lietuvos liaudies kultūros centras, 2003.
85. *Lietuvių literatūros enciklopedija*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001.
86. Veronique Lesueur–Chalmet; Dominique Marny, *Meilė: istorija*, iš prancūzų kalbos vertė Stasė Banionytė, Vilnius: Lietuvių rašytojų sąjungos leidykla, 2002.
87. Džiuljeta Maskuliūnienė, „Semantikos ir poetikos vienovė Janinos Degutytės eilėraščių cikle „Piemenaitė karalaitė“, *Peldų takais: Lietuvių vaikų literatūros tyrinėjimai*, Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2011, p. 159–165.
88. *Meilės magija: Lietuvių vedybiniai ir meilės burtai*, sudarytoja Eglė Mirončikienė, Vilnius: Saulužė, 2000.
89. Donata Mitaitė, „Paulius Širvys“, *Lietuvių literatūros enciklopedija*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001, p. 490.
90. Juozas Nekrošius, „Kunigas, poetas, tremtinys“, Jonas Plankis-Snaigė, *Ramunės ir edelveisai*, Vilnius: Alkos leidykla, p. 144–149.
91. Eglė Patiejūnienė, *Brevitas ornata*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998.
92. Darius Peckus, Ilgaamžis apynys, *Valstiečių laikraštis*, 2008, balandžio 18 d., žiūrėta [2013-05-08]. Prieiga per internetą: <<http://www.valstietis.lt/Archyvas/Priedu-archyvas/2008-metai-Balandis/Ilgaamzis-apynys>>.
93. Jūratė Sprindytė, „Nasturtė kaip estetiškas ekvivalentas“, *Gimtasis žodis*, 2008, nr. 9, p. 7–12.
94. Virginija Skučaitė, „Pušis metus pradeda“, *Kauno diena*, 2002, gruodžio 30 d., žiūrėta [2013-05-08]. Prieiga per internetą: <<http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/pusis-metus-pradeda-4982>>.
95. Margarita Ševeliova, „Kur įkūnintas grožis“, 2007, rugsėjo 14 d., nr. 9 (94), *Žvilgsniai*, žiūrėta [2013-05-09]. Prieiga per internetą: <http://www.xxiamzius.lt/archyvas/priedai/zvilgsniai/20070914/4-1.html>.
96. Virginija Balsevičiūtė-Šlekienė, *Eilėraščio analizė: semantinis-struktūrinis aspektas*, Vilnius: VPU leidykla, 2005.
97. Jonas Trinkūnas, *Lietuvių pasaulėjauta: papročiai, apeigos, ženklai*, Vilnius: Diemedis, 2003.

98. Daiva Vaitkevičienė, *Ugnies metaforos: Lietuvių ir latvių mitologijos studija*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001.
99. Valerija Vaitkevičiūtė, *Tarptautinių žodžių žodynas*, ketvirtas pataisytas ir papildytas leidimas, Vilnius: Žodynas, 2007.
100. Aleksandra Veličkienė, *Antikos mitologijos žinynas*, Kaunas: Šviesa, 1996.
101. Vanda Zaborskaitė, *Eilėraščio menas*, Vilnius: Tyto alba, 2002.
102. Prieiga per internetą: <http://www.svteresele.lt/teresele/index.html>.
103. Prieiga per internetą: <http://www.discogs.com/Andrius-Rimi%C5%A1kis-Mano-Kelias-Su-Draugais/release/2949923>.
104. Prieiga per internetą: <http://www.savasmenas.lt/lt/laisvalaikis/skaitiniai?pg=2&id=44>.
105. *Филологические чтения: Цветы в русской и мировой литературе и культуре*, Daugpilis: Saule, 2006.

IX. ANOTACIJA

Lileikytė Sandra, *Ramunės ir rožės motyvai lietuvių poezijoje: lyginamasis aspektas*. *Bakalauro darbas*, vadovė prof. dr. Džiuljeta Maskuliūnienė, Šiaulių universitetas, Literatūros istorijos ir teorijos katedra, 2013, 48 p.

X. ANNOTATION

Lileikytė Sandra, *Motifs of Daisy and Rose in Lithuanian Poetry: comparative aspect*. *Bachelor's paper*, academic adviser prof. dr. Džiuljeta Maskuliūnienė, Šiauliai University, Department of History and Theory of Literature, 2013, 48 p.

XI. PUBLIKACIJOS BAKALAURO DARBO TEMA

Straipsnis

Sandra Lileikytė, Džiuljeta Maskuliūnienė, „Ramunės motyvas lietuvių poezijoje“, *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2012, nr. 1(34), p. 178–187.

SMD tezės

Sandra Lileikytė, „Religinis rožės motyvas XX a. lietuvių poezijoje“, *Studentų darbai 2013: bakalauro ir magistrantų mokslo darbų konferencija*, Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2013, p. 105–106.

Sandra Lileikytė, „Religinis rožės (erškėtrožės) motyvas XX a. lietuvių poezijoje“, *XVII respublikinė studentų lituanistų konferencija*, Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2013, p. 16–17.